

Z V E Z A
D E L O V N I H
I N V A L I D O V
S L O V E N I J E

GLASILO

**Zveze
delovnih
invalidov
Slovenije
št. 2/2005**

VSEBINA

USMERITEV	2
DOGOVOR O SMERNICAH ZA RAVNANJE Z INVALIDNOSTJO NA DELOVNEM MESTU.....	3
Projekt »OBČINA PO MERI INVALIDOV«	7
Nacionalni informativni dnevi 2005: NEDISKRIMINACIJA IN ENAKE PRAVICE INVALIDOV V ZAKONODAJI	9
Projekt DELAVSKIH ZAVAROVALNIC	13
Aktivi delovnih invalidov IZOSTRITEV PROFILA INVALIDSKE ORGANIZACIJE	15
FORUM DELODAJALCEV	16
ŠIKANIRANJE DELOVNIH INVALIDOV NA DELOVNEM MESTU	19
NASTANEK, RAZVOJ IN OHRANJEVANJE IDENTITETE INVALIDSKIH ORGANIZACIJ IN NSIOS	21
DIREKTORAT ZA INVALIDE V LETU 2005	24
ZAKON O ZAPOSLOVNI RAHABILITACIJI IN ZAPOSLOVANJU INVALIDOV IN UVEDBA KVOTNEGA SISTEMA	26
POMEN VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA V DELOVNIH OKOLJIH	29
POSEBNI SOCIALNI PROGRAMI, KI JIH IZVAJAJO DRUŠTVA INVALIDOV V LOKALNI SKUPNOSTI.....	30

Izdajatelj:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska 101, 1000 Ljubljana

Urednik:

Miran Krajnc, dr. vet. med.,
predsednik Zveze delovnih invalidov
Slovenije

Uredniški odbor:

Jože Gorjan, Alojz Cifer, mag. Tanja
Hočevar in Miran Krajnc

Oblikovanje in grafična priprava:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana,
Barbara Bogataj-Kokalj

Tisk:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana

Naslov uredništva:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59
Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net

Revija je brezplačna, in v javnem
interesu, zaradi česar na podlagi 8.
točke 26. člena Zakona o davku na
dodano vrednost (Uradni list RS št.
89/98) ni zavezana plačilu DDV.

Izhaja v nakladi 1000 izvodov.

Usmeritev

Temeljno usmeritev smo v Zvezi delovnih invalidov Slovenije sprejeli pred 8. leti, ko smo se vsebinsko opredelili za zastopanje interesov delovnih invalidov. Odločitev je bila umestna in se je izkazala za pravo, saj smo v civilni družbi na področju invalidskega varstva edini pridobili status reprezentativne invalidske organizacije, ki nam omogoča svojevrstno socialno partnerstvo v pogovorih o položaju delovnih invalidov v državi. Postali smo resna profilirana invalidska organizacija s točno določenim poslanstvom in jasno izraženimi cilji. Ves čas se vsebinsko dograjujemo, tematsko poglobljamo, usmerjevalno konsolidiramo in projektno oblikujemo, kar se odraža v razvoju in pomenskosti same organizacije. Svoj profil smo dolžni izrabiti do konca že zaradi dolga avantgardnosti, ki ga imamo kot civilna družba na področju invalidskega varstva. Še posebej ob spoznanju, da je pred desetimi leti bilo ob 140.000 nezaposlenimi le 4.000 invalidov brez zaposlitve. Danes je po statističnih podatkih Zavoda RS za zaposlovanje 90.000 brezposelnih, med njimi pa kar 20.000 invalidov. Razlika je velika, še posebej, če upoštevamo, da se je število vseh brezposelnih v tem času bistveno zmanjšalo. Zagotovo je to precej odvisno od drugačnega načina evidentiranja brezposelnih invalidov in težjega upokojevanja prek invalidske komisije, a vendarle ostaja vprašanje, kako izboljšati nastale razmere.

V Zvezi delovnih invalidov Slovenije poznamo nekaj odgovorov, nekaj možnih rešitev, nekaj alternativnih sprememb in nekaj avantgardnih usmeritev, ki bi na dolgi rok znale upogniti trdovratno krivuljo invalidske brezposelnosti.

Svoje poglede na nove načine premagovanja te težave izražamo skozi projekte, ki naše težnje osmišljajo v uporabnosti in jih v praktičnem smislu delajo uresničljive. Del teh zamisli je objavljen v prvi številki glasila ZDIS, kjer v projektu Občina po meri invalidov postavljamo v ospredje lokalno skupnost z vsemi njenimi akterji in večplastno funkcionalnostjo. V tej številki pa predstavljamo naslednji alternativni projekt zaposlovanja invalidov Forum

delodajalcev, ki smo ga povzeli po angleškem modelu po modelu na katerega prisegajo Angleži. Glede na to, da Slovenija postaja primerljiva potrošniška družba, z istim družbenim redom in vedno bolj podobnim socialnim razmišljanjem, obstajajo realne možnosti za uspeh te oblike zaposlovanja invalidov tudi pri nas.

Naslednja oblika zaposlovanja zajema širši krog potencialnih iskalcev zaposlitve, ki izhajajo iz vseh ranljivih skupin prebivalstva. Pri tem imam v mislih socialna podjetja, ki jih tujina že pozna in jih povsod tam že pripoznavajo kot samoumevne oblike zaposlitvenih možnosti. Za kaj takega v naši državi obstajajo potrebne danosti, ki so v človeških virih, socialnem kapitalu in izraženih potrebah.

Pozorni bralec tega uvodnika, se bo po vsem zapisanem zamislil in utrnilo se mu bo vprašanje, zakaj za vruga še vsega tega nimamo?! Kje so zavore in kaki čudni strahovi tičijo v teh naših slovenskih glavah?

Ni nujno, da se strinjate, ampak bom navedel nekaj razlogov, zakaj gre pri nas na tem področju tako počasi naprej.

Najprej bi rekel, da nismo kdo ve kako inovativna družba, da inovacije še niso vrednota. Nato bom rekel, da nam gre posnemanje že uveljavljenih tujih dobrih praks neverjetno težko od rok. Ali smo trdi, trmasti oz. zaverovani sami vase, presodite sami. Nadalje ocenjujem vpliv Univerze na nove rešitve za grozljivo podcenjevalnega. Ko dodam še pomanjkanje politične volje, in se vprašam po velikodušnosti države, končam pri ugotovitvi, da imamo komaj 15 let staro državo in 100 letni stereotip invalida, ki živi v 21. Stoletju. V EU razumejo ta čas za osebni razvoj, za dvig kakovosti življenja in ne več zgolj za zagotavljanje temeljne socialne varnosti posameznika oz. za njegovo preživetje.

Ne glede na nekatere pomisleke pa sem vendar le prepričan, da živimo v socialni državi, temelječi na skoraj zaokroženi invalidski zakonodaji, ki sicer v nekem segmentu ukinja absolutno pravno varstvo (odpuščanje invalidov), a

---

kljub vsemu na dolgi rok konsolidira navskrižne interese v trikotniku uporabnik invalid – delodajalec – država.

Kako se bo v praksi uresničevala komaj sprejeta zakonodaja bomo v Zvezi delovnih invalidov Slovenije budno spremljali. Garant za to so vedno številčnejši aktivni delovnih invalidov,

ki so lakmusov papir za izvedbo zakonodajalčeve volje. V evalvaciji praktičnih rešitev in našega kritičnega odnosa se mora zdaj izkazati civilna družba. Na preizkušnji je družbeni sistem, ki mora iztisniti na površje nove vrednote. Čas daril je minil, po novem gre za vzajemno zaupanje in za individualno prevzemanje odgovornosti na vseh ravneh.

Miran Krajnc, dr. vet. med.,
predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije

DOGOVOR O SMERNICAH ZA RAVNANJE Z INVALIDNOSTJO NA DELOVNEM MESTU

med Zvezo delovnih invalidov Slovenije in Gospodarsko zbornico Slovenije

Že ob samem podpisu Dogovora o smernicah za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu, ki smo ga Zveza delovnih invalidov Slovenije in reprezentativni slovenski sindikati podpisali v Evropskem letu invalidov 2003, je bilo jasno, da bo podobne smernice potrebno podpisati tudi z delodajalsko stranjo. Takratna razmišljanja so šla bolj v smeri uravnovešanja pobude ali recipročnosti, ki bi zaokrožala zaščitno ravnanje oz. odnos do invalidov na delovnem mestu. Šlo bi naj za nekakšno delitev odgovornosti do zaposlenih invalidov med sindikati in vodstvi podjetij.

Takratna zamisel, vredna spoštovanja, se je ob sprejemu Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov sprevrgla v nujo, ki jo je bilo potrebno čimprej uresničiti. Nekdanja delitev zaščitniške vloge se je s sprejetjem omenjenega zakona bistveno spremenila. Delodajalci so se naenkrat znašli v dominantnejšem položaju, saj jim zakon omogoča možnost ukrepanja v poslovnem interesu. Zakon namreč ukinja absolutno zaščito invalidov pred odpuščanjem in uvaja relativno pravno varstvo. Invalidi so torej po tem zakonu postali bistveno ranljivejša skupina delojemalcev z radikalno spremenjenim delovnopравnim položajem. Skratka, delodajalec bo lahko pod določenimi pogoji invalidu odpovedal pogodbo o zaposlitvi iz poslovnega razloga.

Seveda je zakonodajalec k sreči poskrbel za zapletene pravne postopke, ki bodo delodajalcem onemogočili poenostavljanje namer, ki bi tisočim slovenskim invalidom ogrozile možnosti, do zdaj dokaj stabilnih razmer pri zagotavljanju socialne varnosti.

Vest zakonodajalca ni mogla zaobiti Madridske deklaracije iz leta 2003, za katero pravijo, da je neke vrste kažipot za delovanje Evropske unije v naslednjih letih, saj je zaposlovanje zamišljeno kot ključ za socialno vključenost. V programu za uresničitev te vizije je pod 7. točko deklaracije zapisano: »Posebej se je potrebno prizadevati za povečevanje možnosti za zaposlovanje invalidov, prvenstveno na odprtem trgu dela. To je eden izmed pomembnih načinov bojevanja zoper izključevanje invalidov iz družbe in za omogočanje neodvisnega življenja ter večjega dostojanstva. Za to ni potrebno le vzpodbujanje socialnih partnerjev, da aktivno delujejo, temveč tudi javnih oblasti, ki morajo še utrjevati in razširjati že sprejete ukrepe«.

Pri predlogih za delovanje pa deklaracija v 4. točki omenja delodajalce: »Delodajalci morajo storiti več za to, da se invalidi pri njih zaposlijo, ohranijo zaposlitev in napredujejo v njej ter da svoje izdelke in programe oblikujejo tako, da so dostopni invalidom. Delodajalci morajo preveriti notranje

Predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije Miran Krajnc in predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Joško Čuk podpisujeta Dogovor o smernicah za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu, Ljubljana, 30.8.2005

ukrepe in pravila s ciljem, da zagotovijo, da ta ne omejujejo invalidov pri uresničevanju pravice do enakih možnosti. Organizacije delodajalcev lahko koristno prispevajo k tem uspehom z zbiranjem informacij o primerih dobre prakse, ki že obstajajo».

Iz vsega zapisanega je moč razbrati, da je bilo razlogov za podpis smernic z Gospodarsko zbornico Slovenije, kot predstavnico delodajalcev, več kot dovolj.

V Zvezi delovnih invalidov Slovenije smo s tem dejanjem uvedli neko novo, do zdaj neznano družbeno prakso, ki temelji na civilnem dialogu med etabliranim socialnim partnerjem in civilno družbo, ki se v imenu invalidske

organizacije s 50.000 člani lahko poimenuje za socialnega partnerja.

Po drugi strani pa gre pozdraviti pristop Gospodarske zbornice Slovenije in opozoriti na njeno občutljivost in soodgovornost pri vprašanih, ki zadevajo temeljno varnost državljanov invalidov.

Prepričan sem, da se bodo sčasoma moralno obvezujoče smernice spremenile v kodeks o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu in pridobile značaj obvezujočega dokumenta, v skladu s težnjo Mednarodne organizacije dela.

Miran Krajnc

Izjava za javnost

DOGOVOR O SMERNICAH ZA RAVNANJE Z INVALIDNOSTJO NA DELOVNEM MESTU

Podobno kot v svetu je tudi v Sloveniji nezaposlenost invalidov večja kot med drugim aktivnim prebivalstvom. Ocena je, da je med nezaposlenimi državljani kar četrtina invalidov, ki zaradi različnih razlogov ne zmorejo poskrbeti za lastno socialno varnost. Po drugi strani pa je potrebno poudariti, da je zaščitna zakonodaja omogočila delo

invalidom, kar kaže na pozitiven odnos države do fenomena invalidnosti. Toda bati se je, da bo z uveljavitvijo Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki uvaja možnost odpuščanja invalidov z delovnega mesta, prišlo do povečanja nezaposlenosti invalidov.

Gospodarska zbornica Slovenije in Zveza delovnih invalidov Slovenije sta z namenom, da vzpodbudita ustrezno razumevanje in ukrepanje delodajalcev pri ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu sklenili Dogovor o smernicah za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu. Smernice so v skladu s Kodeksom ravnanja z invalidnostjo na delovnem mestu Mednarodne organizacije dela.

Vedno bolj namreč postaja očitno, da lahko invalidi zelo koristno prispevajo k narodnemu gospodarstvu, saj njihova zaposlenost zmanjšuje stroške nadomestil za invalidnost in posledično tudi revščino. Zaposlovanje invalidov je tudi poslovno utemeljeno, saj so pogosto prav invalidi dobro usposobljeni za določena dela. Nenazadnje, zaposlenost invalidov je pogoj za kvalitetno socialno vključenost invalidov.

V Zvezi delovnih invalidov Slovenije zato pozdravljamo civiliziran pristop Gospodarske zbornice Slovenije, ki skladno z dokumenti Evropske unije varuje interese državljanov in s tem prispeva h graditvi socialne države.

Gospodarska zbornica Slovenije je predstavnica delodajalcev in spoštovani socialni partner, ki si je na temelju javnih pooblastil vseskozi prizadeval za gospodarski razvoj in socialno pravičnost, kar danes Slovenijo uvršča v sam vrh novopristopnih držav v Evropski uniji. Zato si v Zvezi delovnih invalidov Slovenije želimo, da Gospodarska zbornica Slovenije ostane naš kompetentni sogovornik, partner v dogovarjanju in dejavnik, ki v sodobnem svetu sodelovanje s civilno družbo razume kot prispevek h graditvi h umanejših medsebojnih odnosov.

V Zvezi delovnih invalidov Slovenije podpiramo spremembe, ki jih nakazuje v svojem sistemu Gospodarska zbornica Slovenije, bojimo pa se ogrožanja civilnega dialoga v primeru radikalnih zborničnih sprememb, ki lahko prej škodijo kot koristijo.

Z Dogovorom o smernicah za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu se delodajalci zavezujejo, da bodo namenili posebno skrb za :

- zagotavljanje enakih možnosti za invalide na delovnem mestu,
- povečanje zaposlitvenih možnosti za invalide z vzpodbujanjem kadrovanja, reintegracije v delovni proces in možnosti za napredovanje,
- vzpodbujanje varnega, dostopnega in zdravju prijaznega delovnega mesta,
- povečanje prispevka delovnih invalidov v uspešnosti poslovanja podjetja.

Smernice so priporočila delodajalcem za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu, njihovo uresničevanje pa je izraz družbene odgovornosti podjetja. Delodajalci bodo upoštevali smernice pri oblikovanju strategije razvoja podjetij, še posebej pa pri oblikovanju strategije razvoja človeških virov.

Zveza delovnih invalidov Slovenije kot največja reprezentativna invalidska organizacija z več kot 50.000 člani, s številnimi društvi in aktivni zaposlenih delovnih invalidov v gospodarskih družbah je smernice za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu predčasno že podpisala z reprezentativnimi sindikati, torej delojemalci. Ti so ob podpisu izrazili željo, da do podpisa pride tudi z delodajalci. Zato lahko današnji dan uvrstimo med pomembne dogodke dokumentiranega socialnega partnerstva med delodajalci, delojemalci in uporabniki, torej civilno družbo, ki jo simbolizira Zveza delovnih invalidov Slovenije.

Ljubljana, 30. avgust 2005

Gospodarska zbornica Slovenije
Zveza delovnih invalidov Slovenije

Z namenom, da vzpodbudita ustrezno razumevanje in ukrepanje delodajalcev pri ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu ter v skladu s Kodeksom ravnanja z invalidnostjo na delovnem mestu Mednarodne organizacije dela skleneta

ZVEZA DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE, Ljubljana, Dunajska cesta 101
in

GOSPODARSKA ZBORNICA SLOVENIJE, Ljubljana, Dimičeva 13

DOGOVOR O SMERNICAH ZA RAVNANJE Z INVALIDNOSTJO NA DELOVNEM MESTU

1. smernica

Delodajalci namenljajo posebno skrb za:

- zagotavljanje enakih možnosti za invalide na delovnem mestu,
- povečanje zaposlitvenih možnosti za invalide z vzpodbujanjem kadrovanja, reintegracije v delovni proces in možnosti za napredovanje,
- vzpodbujanje varnega, dostopnega in zdravju prijaznega delovnega mesta,
- povečanje prispevka delovnih invalidov v uspešnosti poslovanja podjetja.

Ukrepi, ki imajo za cilj dejansko enakost možnosti in enake obravnave invalidov na delovnem mestu, ne predstavljajo diskriminacijo drugih delavcev v podjetju.

2. smernica

Ukrepe za razreševanje problematike invalidnosti na delovnem mestu delodajalci obravnavajo kot prednostno nalogo, ki prispeva k poslovnemu uspehu.

3. smernica

Delodajalci, delovni invalidi in invalidske organizacije bodo v interesu doseganja teh smernic sodelovali na načelih strpnosti, razumevanja in medsebojnega spoštovanja.

4. smernica

Delodajalci upoštevajo te smernice pri oblikovanju strategije razvoja podjetij, še posebej pa pri oblikovanju strategije razvoja človeških virov.

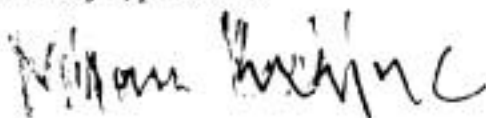
5. smernica

Smernice so priporočila delodajalcem za ravnanje z invalidnostjo na delovnem mestu, njihovo uresničevanje pa je izraz družbene odgovornosti podjetja.

Smernice stopijo v veljavo z dnem podpisa obeh udeleženk dogovora.

Ljubljana, 30. avgust 2005

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Miran Krajnc, predsednik

Gospodarska zbornica Slovenije
Jožko Čuk, predsednik

Projekt OBČINA PO MERI INVALIDOV

Zveza delovnih invalidov je bila leta 2003 - v Evropskem letu invalidov, pobudnica nastanka projekta »**OBČINA PO MERI INVALIDOV**«, katerega ključno dejanje je podelitev listine. Z njo občina dobi priznanje, da to v resnici tudi je. V 1. številki GLASILA smo projekt predstavili ob priliki »krstne« podelitve listine, ko jo je prejela občina Ajdovščina. Naj tokrat napišemo o njem nekaj več.

Projekt »Občina po meri invalidov« je zasnovan:

- kot nov odnos lokalne skupnosti do vseh potreb in problemov invalidov, ki naj jih uresničuje in rešuje na lokalnem nivoju, kot uresničevanje nacionalne/državne strategije invalidskega varstva na lokalni ravni;
- tako, da občina ni le voljeni organ lokalne skupnosti – z njim postane lokalna samoupravna skupnost, ki na sebi lasten način povezuje vse dejavnike, ki na njenem območju delujejo;
- tako, da z njim Društvo invalidov vstopa v nov odnos z občino. Postane pobudnik za razvoj novega odnosa do problematike vseh invalidov v občini, ne le delovnih, in je gibalno za usklajeno delovanje vseh društev in večjo aktivnost svojih članov;
- kot celovit pristop, z načrtovanimi akcijami, določenimi odgovornimi nosilci v lokalni skupnosti in jasnimi cilji, med katere ne sodi le odpravljanje ovir v fizičnem okolju temveč tudi spreminjanje miselnosti in stališč;
- z namenom, da obogati skupno življenje v lokalni skupnosti in
- da omogoči uresničevanje človekovih pravic vsem občanom. (Povzetek zapisa misli Zore Tomič, ki jih je zapisala ob pogovoru o projektu s predsednikom Zveze delovnih invalidov Miranom Kranjcem, 2005)

In Zveza delovnih invalidov projekt razvija in izpopolnjuje s svojo vztrajno, široko zavezanostjo vsemu, kar krepi regionalno/lokalno politiko invalidskega varstva kot »mainstreaming«.

V obdobju dveh let so številne aktivnosti izpopolnile vodenje projekta. Z njimi naj bi podeljena listina stala na trdnih temeljih opravljenega dela, ki lahko dolgoročno zagotavljajo skrb za varstvo invalidov in njihovo vključenost v

vsa področja življenja lokalne skupnosti v okviru poslanstva Zveze delovnih invalidov. Na kratko jih povzemamo:

- v letu 2004 je listino prejela občina Velenje;
- Upravni odbor Zveze delovnih invalidov je na svoji 17. seji dne 3. 2. 2005 sprejel sklep, da za vodenje projekta »Občina po meri invalidov« imenuje projektni svet z naslednjimi nalogami:
  1. da sodeluje pri pripravi letnega razpisa za pridobitev listine »Občina po meri invalidov«,
  2. da vodi postopek izbire občine – kandidatke,
  3. da strokovno pomaga oblikovanju dogovora med Zvezo, občino in društvom,
  4. da strokovno podpira in spremlja delovanje občine – kandidatke,
  5. da oceni delo občine kandidatke ob koncu prvega obdobja,
  6. da pripravi za upravni odbor predlog za podelitev listine,
  7. da evalvira projekte občin, ki so prejele listino in o tem poroča upravnemu odboru;
- projekt je vpisan v register v skladu z določili 174. člena zakona o avtorskih in sorodnih pravicah Avtorske agencije za Slovenijo, kot predmet/delo varstva, avtor je prof.soc. Zora Tomič, imetnik avtorskih in materialnih pravic pa je Zveza delovnih invalidov Slovenije.

Člani projektnega sveta: Zora Tomič, predsednica, mag. Jelka Fužir, Center za socialno delo Velenje, področje socialnega varstva, mag. Andrejka Fatur Videtič, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, področje zdravstva/dela, Lea Kovač, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, področje zaposlovanja/izobraževanja, Roman Velikonja, Društvo invalidov Ajdovščina – Vipava, področje dela društev invalidov.

Na svoji **prvi seji 12. 4. 2005** je projektni svet potrdil, da sta do razpisnega datuma, to je 28. 2. 2005, prijavo poslala Društvo invalidov občin Radovljica/Bled za Občino Radovljica ter Društvo invalidov Trbovlje za Občino Trbovlje. Obe kandidatki sta izpolnili temeljne pogoje skladno s pravilnikom, ki podrobneje ureja vsebino in postopke za izpolnjevanje pogojev za vključitev v projekt. Projektni svet je

obe občini zaprosili za dopolnilne podatke akcijskih načrtov programa za neodvisno življenje invalidov, ki jih je na svoji **drugi seji 8. 6. 2005** ocenil kot ustrezne in zadostne, da občini vodita aktivnosti po predvidenem akcijskem načrtu dalje. V procesu dopolnjevanja dokumentacije se je tako izoblikovala vsebina, ki postaja standard za naslednje občine – razpisne prijavnice, tako da bodo za svoje programe po področjih predvidele prednostne naloge, nosilce, začetek in zaključek izvedbe/roke ter vire financiranja. To bo lahko tudi del vsebine evalvacije načrtov po prejemu listine. Na **tretji seji 28. 9. 2005** je projektni svet spremljal uresničevanje nalog po akcijskem načrtu in s priporočili svetoval katera življenjska področja bi bilo smiselno v lokalni skupnosti še bolj prilagoditi invalidom. Posebno pozornost je namenil vsebini programov o zaposlovanju invalidov. »Občina po meri invalidov« je vključena tudi v EDF projekt »Uveljavljanje regionalne/lokalne politike invalidskega varstva – originalen naslov »Mainstreaming disability in regional and local policies«, katerega nosilec je NSIOS. S to razširitvijo je bil sprejet sklep, da NSIOS in ZDIS v okviru občin dobitnic in kandidatk pomagata pri ustanovitvi koordinacije, ki bo v občini povezala vsa društva in organizacije, v katere se združujejo in delujejo vsi invalidi. Na tej seji je bilo poudarjeno tudi stališče, da mora postati redno spremljanje akcijskega načrta sestavni del dogovora, vključiti bi morali tudi obveznost promocije projekta, za katero bi proučili različne poti in načine npr. spletna stran, preko Skupnosti občin Slovenije. Tokrat se je projektni svet prvič odločil in **19. 10. 2005 obiskal občino Radovljica in 25. 10. 2005 občino Trbovlje**. Obisk je bil namenjen skupnemu pogovoru o akcijskem načrtu. Predvsem kandidatke so imele s tem možnost predstaviti

številne aktivnosti, ki jih niso mogle predstaviti v pisni obliki, saj bi bilo gradivo preobsežno, izmenjali smo številna stališča in mnenja. Sestavni del je bil obiska je bil tudi ogled nekaterih od predloženih praktičnih rešitev na kraju samem. Na **korespondenčni seji 27. 10. 2005** je projektni svet predlagal, upravni odbor ZDIS pa **3. 11. 2005** potrdil, da podeli listino »Občina po meri invalidov« za leto 2005 izjemoma obema kandidatka, to je Občini Radovljica in Občini Trbovlje.

Projekt torej živi. Njegova vsebina potrjuje, da ljudje lahko organiziramo svojo lokalno skupnost tako, da ustvarjamo ustrezne pogoje tudi za kakovostno življenje invalidov. Omogoča nam uresničevati poslanico letošnjega leta **»V družbi živimo skupaj«** kot vizijo še mnogih prihodnjih let...

2. decembra 2005 pa je Zveza delovnih invalidov Slovenije za projekt »Občina po meri invalidov« prejela nagrado Odbora Sklada pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve za nagrajevanje inovacij na področju usposabljanja, življenja in dela invalidov za leto 2005, ki jo je podelil minister za delo, družino in socialne zadeve mag. Janez Drobnič.

Pri tem Zveza delovnih invalidov Slovenije ne skriva ponosa, da je kot unikatni projekt doživel uspešno predstavitev na mednarodni konferenci Evropskega invalidskega foruma v Bruslju, 1. in 2. decembra 2005 in da je Zveza delovnih invalidov Slovenije prejela ustno povabilo Skupnosti slovenskih občin za predstavitev projekta na spomladanskem zasedanju Sveta Evrope v Strasburgu.

mag. Andrejka Fatur - Videtič
članica Projektnega sveta

Predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije podeljuje županu Občine Radovljica gospodu Janku S. Stušku listino in skulpturo "Občina po meri invalidov" za leto 2005.

Predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije Miran Krajnc podeljuje skulpturo "Občina po meri invalidov" za leto 2005 predsedniku Društva invalidov Trbovlje Rudolfu Janežiču, v sredini župan Občine Trbovlje Bogdan Barovič, Trbovlje, 15.12.2005

Nacionalni informativni dnevi 2005 – **NEDISKRIMINACIJA IN ENAKE PRAVICE INVALIDOV V ZAKONODAJI**

Slovenija je v letu 2005 prvič organizirala Nacionalne informativne dneve na področju invalidskega varstva. Večino potrebnih sredstev za konferenco je prispevala Evropska komisija preko namenske donacije. Projekt je organiziralo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve – Direktorat za invalide, v sodelovanju z:

- Nacionalnim svetom invalidskih organizacij Slovenije,
- Racio, Družbo za razvoj človeškega kapitala d.o.o.,
- Inštitutom Republike Slovenije za rehabilitacijo,
- Zavodom invalidskih podjetij Slovenije,
- Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije,
- Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje.

V sklopu organizacije je bil imenovan devetčlanski organizacijski odbor, ki je sodeloval pri organizaciji nacionalnih dnevov. Minister za delo, družino in socialne zadeve je za predsednika organizacijskega odbora imenoval mag. Cveta Uršiča, v.d. generalnega direktorja Direktorata za invalide. Zvezo delovnih invalidov je v organizacijskem odboru zastopala strokovna delavka Zveze, ga. Tatjana Bečaj.

Nacionalni informativni dnevi so bili sestavljeni iz različnih aktivnosti. Prvi sklop aktivnosti je predstavljala konferenca kot osrednji dogodek, drugi del aktivnosti pa je bil namenjen osveščanju o nediskriminaciji in enakih pravicah invalidov. Konferenca je potekala 30. in 31. maja v Hotelih Morje (Hotel Slovenija) v Portorožu. Konferenco je otvoril slovenski minister za delo, družino in socialne zadeve, mag. Janez Drobnič. S pozdravnima nagovoroma sta konferenco pričela g. Boris Šuštaršič, predsednik Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije in g. Erwan Fouere, tedanji veleposlanik in vodja predstavništva Evropske komisije v Republiki Sloveniji.

Konferenca se je udeležilo preko 200 udeležencev, tako strokovnih delavcev, kot tudi članov invalidskih organizacij. Najbolj številčno se je udeležilo konference članstvo Zveze delovnih invalidov Slovenije - preko petdeset udeležencev.

Osrednjo temo konference je predstavljala tematika izenačevanja možnosti invalidov kot ključnega izziva na področju invalidskega varstva. V skladu z direktivami Evropske unije in njenim priporočili za boj proti diskriminaciji invalidov in promociji njihovih enakih pravic skozi zakonodajo je tudi Slovenija začela s pripravo zakona o izenačevanju možnosti za invalide. Na povabilo organizatorjev konference se je odzvalo šest tujih predavateljev iz držav članic Evropske unije, ki so omogočili primerjavo najboljših praks na tem področju. Tako smo spoznali, katere so najboljše rešitve in kako na najboljši način spodbujajo enake pravice invalidov na Švedskem, Madžarskem, v Nemčiji, v Avstriji, na Irskem in na Nizozemskem. Dvodnevne konference se je udeležil tudi predstavnik Evropske komisije iz Bruslja, ki je v svojem predavanju govoril o stališčih Evropske komisije na področju enakih možnosti in nediskriminacije za invalide. Prvi dan konference so potekala vsa predavanja povabljenih predavateljev iz tujine, drugi dan pa dve predavanji slovenskih predavateljev in šest delavnic, na katerih so kot voditelji in udeleženci sodelovali invalidi. Predstavniki stroke so z invalidi izmenjevali poglede na zakonodajo, enake možnosti in nediskriminacijo v okviru delavnic na teme:

- Zaposlovanje v povezavi s socialnim varstvom in pokojninsko invalidsko zakonodajo,
- Zdravje v povezavi z rehabilitacijo,
- Prejemki v povezavi z dodatnimi stroški življenja,
- Vseživljensko učenje – temelj za karierni razvoj invalidov,
- Dostopnost v povezavi z grajenim okoljem, informacijami in informacijsko družbo.
- Tehnični pripomočki,

Vsaka delavnica je imela več vodij, med katerimi so bili enakopravno zastopani invalidi.

Vodje delavnic so pripravili teze za razgovor, v katerih so uvodoma izpostavili izhodišča za razpravo. Po zaključku vsake delavnice so oblikovali pisna poročila o poteku

razprav in priporočila za nadaljnjo obravnavo za zakon o izenačevanju možnosti.

Vsebina delavnic

Vodje **prve delavnice** - Zaposlovanje v povezavi s socialnim varstvom in pokojninsko invalidsko zakonodajo - so bili g. Miran Krajnc, predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije, ga. Lea Kovač, predstavnica Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, g. Dominik Presen, predstavnik Zavoda RS za zaposlovanje in mag. Janez Vidmar, direktor Centra za poklicno rehabilitacijo na Inštitutu RS za rehabilitacijo. Delavnica je izpostavila naslednje zaključke:

- inovativni pristop pri pridobivanju, ohranjanju in ustvarjanju novih zaposlitvenih možnosti,
- oblikovanje več-letnega financiranja programov in ukrepov,
- oblikovanje kriterijev za delovanje komisij po 102. členu ZPIZ,
- informiranje in osveščanje,
- definiranje vpliva civilne družbe na sprejem ustrezne zakonodaje,
- vpliv uporabnika na oblikovanje konkretnih ukrepov in storitev,
- aktivno sodelovanje vseh nosilcev invalidskega varstva,
- predvideti možnost varuha pravic invalidov,
- omogočiti odškodninsko zavarovanje za primer invalidnosti zaradi poškodbe ali poklicne bolezni (delavske zavarovalnice),
- omogočiti mirovanje pravic do nadomestila za invalidnost invalidom po Zakonu o družbenem varstvu telesno in duševno prizadetih oseb v primeru spremembe statusa upravičenca (če se zaposlijo),
- omogočiti ponovno poklicno rehabilitacijo tudi v primeru, če se invalidu zdravstveno stanje ne spremeni.

Delavnico št. 2: Prejemki v povezavi z dodatnimi stroški življenja, sta vodila mag. Cveto Uršič in mag. Tatjana Novak. Delavnica je izpostavila:

- Posamezne skupine invalidov bi bilo potrebno obravnavati individualno, saj se med njimi pojavljajo velike razlike. Prav tako je potrebno glede na skupino invalidov oceniti dodatne življenjske stroške.
- Glede na specifično skupino invalidov je potrebno zagotoviti ustrezne tehnične pripomočke v skladu z njihovimi potrebami.
- Oceniti je treba potrebe posamezne specifične skupine in najti sistemske rešitve zanje.
- Finančna sredstva naj bi bila invalidom izplačana delno v znesku, delno pa vezana na storitev ali v materialu.
- Urediti je potrebno status družin, ki imajo otroke s

posebnimi potrebami, saj velikokrat stroški družine presega okvire (izpad dohodka, največkrat matere, ki po rojstvu otroka z motnjo v razvoju ostane doma, povečani prevozni stroški ipd.).

- Urediti izobraževanje otrok in mladine s posebnimi potrebami ter zagotoviti ustrezne pogoje (dodatna učna pomoč, pripomočki,...).
- Oceniti stroške, povezane s prostočasnimi dejavnostmi posameznih skupin invalidov, ki omogočajo kvalitetno življenje in vključevanje v družbeno okolje.

V sklopu **delavnica št. 3:** Vseživljenjsko učenje – temelj za karierni razvoj invalidov, so vodje delavnic – mag. Tatjana Dolinšek, ga. Katrin Modic, ga. Majda Muri, ga. Natalija Žitnik, ga. Anica Grebenc in g. Miha Kosi predstavili tri dobre prakse vseživljenjskega učenja in sicer aktivnosti v okviru pobude Equal - razvojno partnerstvo Sinteza, neformalni način učenja v študijskem krožku ter nudenje podpornih storitev za študij študentov invalidov. Priporočila delavnice so bila naslednja:

- invalide vključevati v vse oblike vseživljenjskega učenja oziroma izobraževanja,
- osveščati je potrebno javnosti o dostopnosti učenja in o prilagajanju potreb invalidom na področju vseživljenjskega učenja/izobraževanja,
- za dostop do šolanja in študija je potrebno odpravljati ovire pri vključevanju v učni proces,
- problematično je zagotavljanje dostopnosti zgradb in učnih pripomočkov,
- potrebno je zagotoviti senzibilen in usposobljen pedagoški in andragoški kader v šolskem okolju,
- spodbujati vlogo mentorjev,
- odpiranje specializiranih institucij v okolje v smislu podpornega izobraževanja,
- nadgraditi informacijsko-komunikacijska znanja, ki so potrebna za zagotavljanje večje konkurenčnosti na delovnem mestu,
- prizadevati si za znanje, ki omogoča razvojno delo v podjetju,
- prizadevati si za poklicno rehabilitacijo v smeri pridobitve izobrazbe,
- zagotavljati pomoč glede usposabljanja in človeških virov za delodajalce,
- enkratna adaptacija delovnega mesta v celotnem poteku delovne kariere invalida ne zadošča v pogojih hitrega tehnološkega napredka. Prizadevati si je potrebno za dostopnost tehnologije razvojno skozi celotno delovno dobo,
- prilagoditi učne metode, tehnike in pripomočke vsem vrstam invalidnosti ter spodbujati invalide, da sami oblikujejo in vodijo ustrezne programe.

Delavnica št. 4 – Zdravje v povezavi z rehabilitacijo, ki sta jo vodili mag. Andreja Fatur Videtič in ga. Vida Mehle, je podala naslednja priporočila:

– Zdravje bi morali obravnavati v okviru bio – psiho – socialnega modela, ki upošteva biološke, psihološke in socialne dejavnike kot enakovredne pokazatelje zdravja bolezni in njihovo medsebojno delovanje na mikro in makro ravni. Za praktično uporabo ga je Svetovna zdravstvena organizacija utemeljila z modelom, ki je temelj Mednarodne klasifikacije funkcioniranja. Z njo lahko prepoznamo tako medicinski kakor tudi socialni vidik vseh oblik zmanjšane zmožnosti/prizadetosti/invalidnosti.

Samo s takim pristopom je možno krepiti in ohraniti zdravje invalidov kot temelj za ohranjanje in razvijanje kvalitete življenja invalidov v družbi.

– Posebej poudarjamo, da bi prav s širokim razumevanjem invalidnosti in potreb invalida lažje razumeli in reševali številne probleme in stiske slepih in slabovidnih - izguba vida še ni dovolj prepoznana kot največja ovira za posameznika pri njegovem osebnem in socialnem življenju. Izpostavljamo velik problem socialne rehabilitacije kasneje oslepelih in slabovidnih oseb, ki še ni urejena v takem obsegu kot bi jo potrebovali za polno vključitev v družbo.

– Za ustrezno urejanje dostopnosti zdravstvene službe in še posebno storitev rehabilitacije poudarjamo, da bi morali tudi v področje zdravstvene zakonodaje vključevati:

– Standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov (1. Pravilo - osveščanje: tč.7, tč.8; 2. Pravilo – skrb za zdravje; 3. Pravilo – rehabilitacija);

– Usklajeno politiko ljudi z invalidnostjo (A coherent policy for the rehabilitation of people with disabilities): predvsem naslednja poglavja: II. Preprečevanje okvar, prizadetosti, oviranosti; IV: Zdravljenje in pripomočki; X: Usposabljanje vseh, ki sodelujejo v procesu rehabilitacije in socialne integracije invalidov.

– Uvajanje načel teh dveh dokumentov v sistem zdravstvene zakonodaje bi prispevalo k temu, da bi tudi uresničevanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja bolj upoštevalo specifične potrebe invalidov in zmanjšalo možnost njihove diskriminacije.

– Zanimiva bi bila analiza stanja o tem v kolikšni meri so posamezne vsebine obeh dokumentov morebiti že sedaj upoštevane pri uresničevanju pravic iz zdravstvenega zavarovanja in v kolikšni meri niso in to povzroča diskriminacijo invalidov, njihov manj ugoden položaj in slabšo kvaliteto življenja.

– V okviru obstoječe zakonodaje se kot pozitivna diskriminacija kaže vključevanje društev pri uresničevanju programov obnovitvene rehabilitacije. Predstavljena izkušnja Društva za multiplo sklerozo je pozitivna. Glede na to, da gre za skupinsko rehabilitacijo bi morda valjalo razviti

taka merila ocene uspešnosti, ki bi pokazala, v kolikšni meri je bil program ustrezen za vsakega udeleženca in v kolikšni meri so ga udeleženci izvajali z ustrezno odgovornostjo.

– Vsekakor so invalidi sami in povezani v svojih organizacijah tisti, ki bi morali biti nosilci osveščanja kaj in v kakšnem obsegu potrebujejo in vzpodbuditi pristojne organe, da v okviru zdravstvenega varstva »medicinski standard« dopolnjuje še »socialni standard«.

– Udeleženci delavnice podpirajo pobudo za delovanje varuha invalidov in kronično bolnih.

Delavnica št. 5 – Dostopnost v povezavi z grajenim okoljem, informacijam in informacijsko družbo – je podala širok pogleda na okolje in družbo. Vodili so jo ga. Dana Batič, g. Matjaž Planinc in g. Dane Kastelic.

– V Evropi nastajajo velike starostne razlike med prebivalci, med kulturo in zmožnostmi ljudi, različnosti so večje in bolj poudarjene kot kdajkoli prej. Preživetje po boleznih in poškodbah je mnogo večje kot prej. Invalidnost, kronične ali akutne bolezni, ki nas za omejen čas ali trajno omejujejo v gibanju ali komuniciranju, zahtevajo prilagojeno okolje. S tem se srečujemo vsakodnevno.

– Današnji svet je celovit prostor in ga kot takega oblikujemo sami, zato imamo kot družba možnost in odgovornost, da se vanj tvorno vključimo.

– Uporabne in vsem dostopne javne površine, prav tako javni promet, prijazno grajene stanovanjske zgradbe in naprave, dostopne za udobno življenje, primerni bivanjski prostori – to vse je okolje, ki upošteva človekovo raznolikost, enakost in družbeno vključevanje. Seveda je pa tudi izziv za načrtovalce, oblikovalce, uradnike, podjetnike, investitorje in politike.

– Zakonodaja, ki zagotavlja funkcionalno oviranim osebam nemoteno gibanje, temelji na Zakon o urejanju prostora, ki v 3. členu navaja kot temeljni cilj urejanja prostora, da se zagotavlja funkcionalno oviranim osebam neoviran dostop do objektov. Področje ureja tudi Zakon o graditvi objektov, ki v 17. členu določa pogoje za graditev objektov v javni rabi, bolj podrobno pa Pravilnik o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter več - stanovanjskih stavbah.

– Zakon o elektronskih komunikacijah določa univerzalno storitev, ki je po dostopni ceni dostopna končnim uporabnikom, ne glede na njihovo geografsko lego. V 11. členu je določeno, da Vlada z uredbo zagotovi ukrepe, ki bodo invalidom - uporabnikom omogočali ustrezen dostop do in uporabo javno dostopnih telefonskih storitev, zagotovitev javnih telefonskih govornic iz katerih bo možno brezplačno klicati številke za klice v sili.

– V letu 2003, ki je bilo proglašeno za evropsko leto invalidov, so potekale številne akcije za osveščanje javnosti o težavah s katerimi se lahko srečajo invalidi. Projekti: Stopnička, Prijazna univerza, Ajdovščina - mesto po meri invalidov, ki je preraslo v projekt »Občina po meri invalidov«, so le kamenček v mozaiku spreminjanja stališč povezanih s spoznavanjem, razumevanjem in sprejemanjem invalidov kot enakopravnih državljanov.

– Aktivnosti v zvezi z evropskim letom invalidom niso prenehale. V programu Vlade RS je določena naloga Strategija »Dostopna Slovenija«, ki zajema cilje, ukrepe, opredeljene nosilce nalog, financiranje in terminski plan, kar bo Slovenijo naredilo prijaznejšo za vse. Delovno gradivo strategije pripravlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ki ga je objavilo na svoji spletni strani, kjer bodo vsi zainteresirani imeli možnost sooblikovati gradivo.

Delavnica št. 6 je bila posvečena medicinsko tehničnim pripomočkom. Vodila sta jo ga. Breda Butala in prof. dr. Anton Zupan. Udeleženci so sprejeli naslednje zaključke:

– Potrebe, zahteve in ustreznost posameznega pripomočka lahko najlažje opredelijo osebe, ki tak pripomoček pri vsakodnevem delu in življenju potrebujejo in uporabljajo. Zato je potrebno v sistemu zdravstvenega zavarovanja zagotoviti, da bodo te osebe, kot "uporabniki pripomočkov" sodelovale pri reguliranju pravic do posameznega medicinsko tehničnega pripomočka, določanju njihovih standardov in normativov in pri definiranju postopkov za uveljavljanje pravic do medicinsko tehničnih pripomočkov. To sodelovanje naj se zagotovi preko različnih društev invalidov v katera so organizirane osebe, ki določeno vrsto medicinsko tehničnega pripomočka potrebujejo in ki jim po veljavni zakonodaji pripada.

– Potrebno je okrepiti nadzor nad celotnim področjem medicinsko tehničnih pripomočkov, ki so individualna pravica zavarovanih oseb, kakor tudi nad tistimi, ki so predmet izposoje. Prav tako je potrebno nadaljevati z usmeritvami Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije za povečan nadzor v zvezi z obvladovanjem cen posameznih medicinsko-tehničnih pripomočkov. Na ta način pridobljena sredstva bi omogočila dograditev sistema pravic do medicinsko-tehničnih pripomočkov ali pa bi se namenila za določitev ustrežnejših, višjih standardov posameznih pripomočkov in bi se s tem dosegla njihova večja kvaliteta oziroma večja prilagodljivost potrebam posameznika.

– Ločevanje med pripomočki, ki so namenjeni medicinski rehabilitaciji in med tistimi, ki so namenjeni t. i. socialni rehabilitaciji mora biti urejeno na način, da bo invalidom

zagotovljena nemotena dostopnost do medicinsko tehničnih pripomočkov.

V okviru konference je bila predstavljena strokovna publikacija, ki jo sestavljajo predavanja slovenskih in tujih predavateljev. Zaradi velikega interesa za publikacijo razmišljamo o ponovnem tisku zbornika, ki bo obogaten s predstavitev zaključkov delavnic.

Invalidske organizacije so v okviru poteka konference imele priložnost, da se predstavijo v okviru svoje razstave. Tudi Zveza delovnih invalidov Slovenije je pripravila razstavo, s katero je predstavila svoje aktivnosti za invalide. S sponzorsko akcijo je Zveza zagotovila med odmori tudi pecivo, ki so ga zelo pohvalili udeleženci in osebje konferenčnega centra. V glavnem so se invalidske organizacije predstavile preko gradiva in izdelkov, ki je informiralo udeležence o njihovi aktivnosti. Posebno odmevna je bila razstava slikarjev, ki slikajo brez pomoči rok – samo z nogami ali usti, in so »v živo« predstavili svoj način slikanja, ki je večini ljudi neznan. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije je predstavila tudi tehnične pripomočke za slepe in slabovidne.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je organiziralo tudi tiskovno konferenco, na kateri so bili novinarjem predstavljeni Nacionalni informativni dnevi 2005.

Vzpostavljena je tudi spletna stran, ki upošteva vse standarde dostopnosti, tako da se lahko vsak seznanil z informacijami in rezultati konference. To je pomembno še zlasti za tiste invalide, ki se niso mogli udeležiti konference. Vse informacije so na voljo na spletni strani: <http://www2.arnes.si/~sudmhusk/slo/index.htm>

Udeleženci konference so na plenarnem zasedanju sprejeli naslednje zaključke:

– Prvi korak do Zakona o izenačevanju možnosti je ta konferenca, s katero postavljamo ogrodje za zakon. Zakon naj bi bil poslan v proceduro v letu 2006.

– Vodje delavnic oblikujejo zaključke delavnic v mesecu juniju. Zaključki se objavijo na spletu. Pričakujemo tudi nadaljnja, dodatna srečanja, v katerih bodo udeleženci diskutirali zaključke delavnic. Delavnice so bile dokaj časovno omejene (40 minut), tematika pa zelo obsežna. Zaključki delavnic bodo služili kot priporočila za oblikovanje zakona o izenačevanju možnosti.

– K pripravi predloga zakona lahko pristopimo samo na projektni način – skupaj - organizacije invalidov in državne institucije.

– Zakon mora veljati za vse invalide in vse vrste invalidnosti.

– Poleg zakona je potrebno sprejeti Nacionalni akcijski

- načrt do leta 2010, ki bo postavil tudi instrumentarij za spremljanje in merjenje rezultatov.
- Pred nacionalnim programom je potrebno analizirati stanje na področju invalidskega varstva.
  - Naslednje večje srečanje bo čez eno leto, ko bomo pregledali, kaj je bilo pripravljeno v tem času.
  - Celotno gradivo za konferenco bomo objavili na spletni strani konference, vnešeni bodo tudi zaključki.
  - Odpira se tudi vprašanje javnega financiranja invalidskih organizacij.
  - Slovenija bo v prihodnosti lahko kandidirala na sredstva Evropskega socialnega sklada, v zvezi s tem je potrebno zagotoviti usposobljenost kadrov.
  - Slovenija podpira vse aktivnosti glede Konvencije o pravicah invalidov v okviru OZN, predlagano je, da invalidske organizacije posredujejo Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve vse predloge in stališča, ki se nanašajo na oblikovanje besedila konvencije.
  - Zaključke konference se pošlje v obravnavo Svetu Vlade za invalide.

V delovnem predsedstvu konference sta bila tudi mag. Cveto Uršič, generalni direktor Direktorata za invalide in mag. Aleksandra Tabaj, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

mag. Aleksandra Tabaj, Direktorat za invalide, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Projekt

DELAVSKIH ZAVAROVALNIC

Na pobudo Medobčinskega društva invalidov Goriške je Zveza delovnih invalidov Slovenije, tudi s sodelovanjem Sindikata azbestnih bolnikov Slovenije (SABS), pričela z izvajanjem projekta, ki je popolna novost v slovenskem prostoru. S pomočjo območnega združenja delovnih invalidov v Gorici (ANMIL) smo navezali stike z deželnim vodstvom italijanskih delavskih zavarovalnic (INAIL). Namreč, tudi v Sloveniji želimo vzpostaviti sistem delavskih zavarovalnic, ki bi prispeval k zmanjševanju nesreč pri delu in poklicnih boleznih ter s tem posledično izboljšal varnost na delovnem mestu.

Čeprav v Sloveniji že imamo obsežno zakonodajo na področju urejanja varnosti pri delu, varovanju zdravja pri delu ter zavarovanje in pravicah iz naslova invalidnosti in poklicnih boleznih, menimo, da bi nadgradnja obstoječega sistema s sistemom delavskih zavarovalnic izboljšala sistem varstva pri delu, varovanja zdravja, pravic delavcev iz tega naslova, ter bolj pravično obremenila delodajalce, kot doslej.

Osnovna zamisel vzpostavitve delavskih zavarovalnic temelji na vplačevanju zavarovalnih premij s strani delodajalca, ki s

svojim ravnanjem direktno vpliva na višino premije. Višina premije se sorazmerno zmanjšuje z delodajalčevim vložkom v varstvo pri delu, v varovanje zdravja delavcev pri delu oz. z zmanjšanjem števila nesreč in poklicnih boleznih. Sistem je za delodajalce stimulativen, delavci pa brez tveganja uveljavljajo odškodninske zahteve, pridobijo možnost prilagoditve delovnega mesta, poklicne rehabilitacije ali rente. Pomembno je tudi to, da uvajanje premij s strani delodajalca ni dodatno breme, temveč prerazporeditev v okviru obstoječega sistema.

Razlogov za uvedbo delavskih zavarovalnic, dovolj bi bila ena sama na nacionalni ravni, je več. Že od leta 1991 v RS praktično nimamo neodvisnega sistema za ugotavljanje poklicnih boleznih. Če smo jih na primer v letu 1990 ugotovili 820, smo jih v letu 2003 odkrili in priznali le še 28 poklicnih obolenj. Navedeni podatek kaže, da sistem ne deluje. Po mnenju Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa bi bila realna številka okoli 1.500. Sistem ugotavljanja poklicnih obolenj sedaj temelji na financiranju s strani delodajalca, kar je v nasprotju z njegovo podjetniško logiko. Tako po eni strani delodajalec financira ugotavljanje poklicnega obolenja, po drugi strani

pa ga delavec sodno preganja zaradi ugotavljanja poklicne bolezni.

Delodajalec ni z ničemer stimuliran oz. sankcioniran v primeru izboljšanja varnostnih razmer na delovnem mestu (izjema so kazni za prekrške).

Obstoječi sistem prenaša izdatke za nesreče in poklicne bolezni na solidarnost vseh – na socialno blagajno, ki jo financiramo vsi. Parcijalnost je razvidna pri ureditvi pravic iz naslova bolezni, ki jih povzroča azbest, kar kaže na odsotnost učinkovite in celostne ureditve tega področja.

Odškodninska odgovornost delodajalca je sicer regulirana, toda gre tudi za drugo škodo, kot so stiske, bolečine, strah, trajne posledice, nezmožnost ponovne zaposlitve itd.

Za boljše razumevanje smisla obstoja delavske zavarovalnice (v nadaljevanju Del Z) navajam nekaj dejstev:

- Del Z je del socialne države in regulator ustreznih standardov na področju zaščite delavcev (pravna varnost, varnost pri delu in zdravju, rehabilitacija, predvsem pa avtomatizem, da oškodovanec nikoli ne ostane brez nadomestila).
- Del Z deluje kot državni zavod, ki zavrača težnje po privatizaciji.
- Del Z deluje v trikotniku: Del Z – delavec – podjetje. O relaciji med podjetjem in Del Z govorimo kot o stalnem odnosu, na temelju premije. Del Z kot državni zavod se povezuje z delavcem, vendar le takrat, kadar pride do poškodbe pri delu oz. poklicne bolezni. **Nikoli pa ne pride do povezovalnega odnosa med podjetjem in delavcem.** Delavcu ni potrebno dokazovati krivde podjetja, zato pri tem ni udeležen s svojimi sredstvi.
- Narejen je seznam tveganj (klasifikacija nevarnosti). Podjetja prijavijo opis nevarnosti Del Z.
- Višina zavarovalne premije, ki jo plačujejo podjetja je odvisna od statistično dokazanih nezgodnih primerov (državna statistika, ki se primerja s statistiko v podjetju rezultira razmerje za določitev višine premije).
- Prvi 2 leti je premija za posamezno podjetje enaka in je odvisna od državne statistike nezgodnih primerov v sektorju/dejavnosti podjetja, in šele kasneje se koeficient viša ali niža glede na dejanske poškodbe pri delu / poklicne v posameznem podjetju. Premije, podjetja plačujejo enkrat letno ob začetku leta.
- Zavarovalna premija se všteva v stroške dela. Plačuje jo izključno podjetje in delavec s tem ni obremenjen. Zaradi tega imajo podjetja interes za zavarovanje.

- Če podjetje ne plačuje premije, delavec vseeno dobi odškodnino. S podjetji, ki ne plačujejo premije, se ukvarjajo drugi državni organi (davčna, ki premije izterja,...)
- Pogodba o zaposlitvi ni pogoj za izplačilo odškodnine. Tudi če delavec dela na črno (siva ekonomija), lahko dobi odškodnino. Z delom na črno se nato ukvarjajo drugi državni organi.
- V Del Z deluje upravljalni svet, ki je sestavljen iz predstavnikov invalidov, sindikatov, države, stroke. Pri invalidih gre za institucionalni odnos, ki ga država želi še okrepiti.
- Storitve Del Z vzbujajo zaupanje podjetij, saj nosijo stroške za zdravljenje, rehabilitacijo in odškodnine.

Oblikovanje Delavske zavarovalnice smo v Zvezi delovnih invalidov Slovenije ocenili za inovativni in celostni pristop k razrešitvi omenjene problematike. Pristop temelji na primeru dobre prakse, ki v Italiji funkcionira že desetletja. Z INAIL (vodstvom centrale iz Rima) smo podpisali protokol o sodelovanju. Izdelali pa smo tudi teze za Zakon o delovski zavarovalnici.

Miran Krajnc

Iz slovesnega podpisa Sporazuma o soglasju in sodelovanju, Gorica, 24. 11. 2005.

Predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije Miran Krajnc in predsednik Medobčinskega društva invalidov Goriške mag. Valter Adamič podpisujeta Sporazum.

Aktivi delovnih invalidov – IZOSTRITEV PROFILA INVALIDSKE ORGANIZACIJE

Začetek preoblikovanja naše Zveze in njeno bolj specifično umeščanje v prostor slovenskih invalidskih organizacij, se je pričelo v letu 1997, ko smo se preimenovali v Zvezo delovnih invalidov Slovenije. Zvezo društev invalidov Slovenije smo takrat pokopali in se podali na večletno pot preoblikovanja invalidske organizacije, s ciljem ustoličenja dominantne vloge članstva s statusom delovnega invalida. Proces spreminjanja karakterja društev se je iz leta v leto stopnjeval, skladno z usmeritvijo in razmerami na področju invalidskega varstva.

Seveda pa kar tako iz nič nismo na novo nastajali. Že desetletja obstoja Zveze so njeno organizacijsko strukturo sestavljali aktivni delovni invalidi v podjetjih, predvsem večjih tovarnah in bili vezivo med matičnimi društvi takratne civilne družbe. Žal več deset aktivov tranzicijskih časov ni preživelo predvsem zaradi nerazumevanja delodajalcev, ki niso doumeli vloge aktivov kot povezovalca interesov socialnih partnerjev. Povsod tam, kjer pa so aktivni ostali je med delodajalci in zaposlenimi invalidi stekel odnos, ki ima za posledico boljše medčloveške odnose. Predvsem pa je prisoten občutek, da se management želi pogovarjati z zaposlenimi, ki se odzivajo z večjo storilnostjo oz. motivacijo za delo.

Osebnostno obžalujem, da danes niso več časi, ko bi bilo mogoče take aktivne ponovno ustanavljati ali oživljati tam, kjer so že bili. Neugodnim razmeram za kaj takega botruje predvsem nenaklonjenost vodstev firm in strah zaposlenih pred morebitnim šikaniranjem ob jasno izraženi želji po aktivih. Čeprav težko razumem in ene in druge pa v tem trenutku dopuščam to danost in drezanje vanjo odsvetujem prav zaradi obojestranskega pomanjkanja konsenza.

Nič za to. Poiskati je mogoče drugo rešitev, ki gre v smeri ustanavljanja aktivov v matičnem društvu. Tu ni nobenih težav in ovir, le dobra volja in interes uporabnikov sta dejavnika, ki sama po sebi pripeljeta do optimalne odločitve. Najprej pa je potrebno dojeti smisel obstoja in funkcioniranja aktivov. Torej, aktiv je prostovoljno organizirana skupina invalidov, ki

zdržuje, vključuje in povezuje zaposlene delovne in druge invalide v podjetju oz. zaposlene in brezposelne delovne in druge invalide, ki čakajo na zaposlitev, če so organizirani v društvu.

Aktiv se prvenstveno zavzema, da se varstvo zaposlenih ali brezposelnih invalidov dosledno izvaja v praksi in po svojih predstavnikih pri reševanju invalidske problematike tesno sodeluje z vodstvom društva.

Za uresničevanje svojih ciljev se dejavnost aktivov odraža zlasti v tem, da se zavzema za::

1. ugotavljanje razmer na delovnem mestu invalida;
2. spoštovanje pravil o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu v skladu z veljavnimi predpisi in odločbami pristojnih organov;
3. opozarjanje delodajalcev in sindikatov na spoštovanje delovno – pravne zakonodaje;
4. seznanjanje zaposlenih in brezposelnih invalidov z zakonodajo;
5. poročanje o problematiki zaposlenih in brezposelnih invalidov vodstvu društva;
6. uresničevanje pravice do pridobitve potrebnih informacij.

Glede vprašanj, ki se nanašajo na delovne pogoje in življenjske razmere zaposlenih invalidov, na njihove osebne, skupne in družbene potrebe in interes, aktiv skrbi zlasti za:

- aktivno udeležbo pri izvajanju poklicne rehabilitacije v skladu z Zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov;
- izvajanje teoretičnega in praktičnega usposabljanja, preusposabljanja in strokovnega izpopolnjevanja invalidov za ustrezno zaposlitev;
- izbiro delovnega mesta odvisno od delovne zmožnosti invalida;
- ugotavljanje in odstranjevanje vzrokov na posameznih delovnih mestih, ki povzročajo invalidnost;

- opravljanje zdravstvenih pregledov in periodičnih, preventivnih zdravstvenih pregledov v smislu ugotavljanja delovnih zmožnosti invalidov;
- izvajanje takšne kadrovske politike, da bo možno pravočasno premeščanje delavcev, za katere je ugotovljeno, da obstaja potencialna nevarnost obolenja ali nezgode na prvotnem delovnem mestu;
- zagotovitev varnosti pri delu z doslednim izvajanjem predpisanih varstvenih ukrepov;
- uveljavljanje posebnega varstva delovnih invalidov in drugih invalidnih oseb tako glede ustreznega stanovanja, prehrane, odmorov med delom, tedenskega in letnega dopusta, zdravljenja, letovanja in rekreacije;
- nudenje pomoči invalidom v času zdravljenja;
- nudenje pravnih in drugih nasvetov posameznim invalidom pri uveljavljanju pravic iz medsebojnih razmerij pri delu, do oskrbnin, nadomestil, invalidnine s telesno okvaro, pokojnin, varstvenega dodatka, dodatka za pomoč in postrežbo,....;
- adaptacijo delovnih mest, strojev in orodij, kot tudi za odstranjevanje gradbenih, prometnih, stanovanjskih in drugih ovir v vezi s prihajanjem na delo in z dela;
- preprečevanje samovoljnih premeščanj invalidov na druga delovna mesta mimo mnenja in sklepa invalidske komisije I. stopnje;
- oblikovanje mnenj in priporočil delodajalcu glede uresničevanja pravic invalidov in reševanja problemov v zvezi s tem;
- sodelovanje z reprezentativnimi sindikati na temelju Smernic za delovanje sindikatov v zvezi z zaposlenimi invalidi, ki jih je Zveza delovnih invalidov Slovenije podpisala z reprezentativnimi sindikati dne 28.04.2003.
- Sodelovanje z delodajalci, na temelju Smernic o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu, ki smo jih podpisali z Gospodarsko zbornico Slovenije 30.8.2005.

Aktiv se zavzema, da bi bilo njegovemu zastopniku omogočeno, da s predlogi sodeluje pri kreiranju in sprejemanju splošnih aktov in da je kot delegat zastopan v organih upravljanja. Prav tako skrbi, da so invalidi v sindikatu enakopravno zastopani v športno-rekreativnih in drugih dejavnostih.

Ob koncu tega sestavka velja poudariti, da je uveljavljanje aktivov delovnih invalidov logična posledica razvoja največje invalidske organizacije, ki svojega viška še ni dosegla. Nesporno pa je, da ZDIS z aktivni pridobiva na zagonu in prodornosti pri uresničevanju interesov ciljne skupine delovnih invalidov.

Miran Krajnc

FORUM DELODAJALCEV

Forum delodajalcev je angleška različica primera dobre prakse na področju zaposlovanja invalidov. Forum je prostovoljno združenje delodajalcev, ki uspešno združuje poslovne interese in podjetniško uspešnost z družbeno odgovornostjo, v smislu zagotavljanja nediskriminacije in socialne vključenosti invalidov. Forum je prav tako organiziran kot svetovalna organizacija podjetjem na področju zaposlovanja invalidov.

Glavno vodilo Foruma je socialno vključevanje ter iskanje možnosti za korist:

- podjetij;
- kadrovskega managementa različnih skupin zaposlenih;

- invalidov;
- odjemalcev (customers) storitev in dobrin;
- družbe kot celote;
- vključevanje družbe.

TEMELJNI PODATKI O FORUMU

- **svetovanje podjetjem** - adaptacija za različne vrste invalidnosti, kadrovskega managementa invalidov itd. (prilagajanje objektov, prilagoditev delovnega mesta, odpravljanje okoljskih ovir, primerna tehnologija)
- osredotočili so se na podjetja s 5.000 – 10.000 zaposlenimi (ti so njihova osnovna ciljna skupina);

- v Forum je včlanjenih 380 podjetij, ki plačujejo članarino, ki je edini vir sredstev za delovanje Foruma!
- Forum pridobi dodatna sredstva od sponzorjev, ki krijejo stroške posameznih projektov (npr. banka članica Foruma krije stroške tiska brošure)
- sodeluje z invalidskimi organizacijami v Veliki Britaniji pri pripravi informacije za delodajalce o različnih vrstah invalidnosti
- sodeluje z Angleško komisijo za nediskriminacijo (zaposlenih več kot 300 ljudi), ki deluje na osnovi Zakona o prepovedi diskriminacije na podlagi invalidnosti (Disability Discrimination Act - DDA)
- ne sodelujejo z organizacijami, ki združujejo podjetja (kot npr. v našem primeru Gospodarsko zbornico Slovenije, Obrtno zbornico Slovenije oziroma s kakšno podobno organizacijo)
- tesno sodeluje z vlado, ker deluje kot mediator med zakonodajalcem, ki pripravlja zakonske in podzakonske akte, ki se nanašajo na zaposlovanje invalidov. V kolikor ti niso prenosljivi v prakso, jih na to dejstvo opozorijo delodajalci, ki so člani Foruma
- v novejšem času so začeli sodelovati tudi s sindikati, vendar ne nameravajo spreminjati statuta, da bi le-ti lahko postali člani Foruma; najverjetneje bodo vzpostavili vzporedno strukturo k že obstoječi za delodajalce – podjetja
- ne delujejo kot kontrolorji – inšpektorji za izvajanje politike zaposlovanja invalidov, temveč poskušajo pomagati podjetjem za izboljšanje standardov pri zaposlovanju invalidov.

NASTANEK IN MISELNOST FORUMA

Forum je bil ustanovljen sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja. V tistem času je v Angliji še veljal kvotni sistem iz štiridesetih let, ki pa nikoli ni zaživel. Razlogov je bilo več: majhne kazenske posledice zaradi neizpolnjevanja visokih nadomestil pri neupoštevanju kvot, pomanjkanje politične volje – nadzor itd.

Leta 1995 je stopil v veljavo Zakon o prepovedi diskriminacije na podlagi invalidnosti (Disability Discrimination Act – DDA), ki je odpravil kvotni sistem. Ne glede na te zakonske spremembe, pa se je skupina delodajalcev že sredi 80ih odločila, da bo poskušala premakniti miselnost podjetij – profitnega sektorja od

ZAPOSLOVANJA INVALIDOV ZARADI DOBRODELNOSTI

k ZAPOSLOVANJA INVALIDOV ZARADI PROFITABILNOSTI

V začetku so namreč poskušali ugotoviti ovire, ki odvrtaajo delodajalce od tega, da bi zaposlili invalide. Vzroka sta bila dva:

- socialna ovira
- fizične ovire v objektih in na delovnih mestih.

Obe oviri temeljita na nepoznavanju področja invalidnosti, nepoznavanju različnih oblik invalidnosti, bolezenskih stanj, ki privedejo v invalidnost, nepoznavanju različnih potreb glede na invalidnost (senzorična, motorična, psihosocialna invalidnost).

Osnovna naloga Foruma je tako osveščanje delodajalcev, javnosti in na koncu tudi invalidov o različnih potrebah, ki jih imajo invalidi.

VSEBINA DELA FORUMA

V ta namen izvajajo izredno močno informativno dejavnost, ki je namenjena različnim ciljnim skupinam:

- a) direktorji podjetij (višji management)
- b) vodje področij (srednji management)
- c) nižji uslužbenci
- d) stranke teh podjetij
- e) za prijatelje in sorodnike invalidov

PROGRAMI FORUMA

A) Informativni bilten za delodajalce

Vsak mesec izdaja Forum bilten/časopis ki ga prejmejo vsi člani Foruma. Vsak mesec je bilten posvečen drugi vsebini. Vsebina je lahko zakonodaja, različne oblike invalidnosti, potrebne prilagoditve prostorov, podporne tehnologije, itd. Te informacije pripravljajo skupaj z različnimi invalidskimi organizacijami (IO), pač glede na invalidnost, težave, itd.

B) Organizacija konferenc in prireditev

Forum vsako leto priredi najmanj dve konferenci (vabila se pošlje vsem članom) ki je ponovno posvečena določeni vsebini. Konferenca v letu 2004 (jesen) je bila posvečena dostopnosti blaga in storitev za invalide (stranke in zaposleni), kot to določa DDA v tretjem poglavju.

C) Izobraževalni seminarji, delavnice

So namenjeni (glede na vsebino) kadrovskim direktorjem, sodelavcem invalidov, investicijskim direktorjem (gradnja novih prostorov podjetja – prilagoditve prostorov), itd.

D) Brezplačna telefonska pomoč

Delodajalci – podjetja, ki so včlanjena v Forum – lahko kadarkoli pokličejo brezplačno telefonsko številko in prosijo za nasvet ali pomoč, ko se znajdejo v zadregi, kako rešiti težavo, ki je nastala z novo zaposlenim invalidom, ohranjanjem zaposlitve že zaposlenega invalida, potrebne prilagoditve delovnega mesta, nakupom podporne tehnologije za opravljanje dela za invalida, spremembe okolja za dostopnost delovnega mesta za invalida, itd.

E) Projekti za različna področja invalidnosti in sektorje poslovnega sveta

- V sodelovanju z bančnim sektorjem (konkretno banka HSBC iz katere prihaja tudi predsednik Foruma gospod David Mills) je Forum pripravil posebno brošuro, katere vsebina je odpiranje osebnih računov in upravljanje z osebnimi financami za osebe z motnjami v duševnem razvoju, osebe z motnjami v učenju (disleksija) ter psihiatrične bolnike. Brošura je pripravljena z velikim številom grafičnih ter slikovnih ponazoritev. Tekst je samo najnujnejši in prilagojen ciljni skupini, ki ji je knjižica namenjena. Knjižico so potem distribuirali vsem bankam ter njihovim poslovalnicam v Angliji. Ti pa so to knjižico potem dajali svojim strankam invalidom. Pripravili so tudi vrsto seminarjev za bančne uslužbenke, ki so jih opozorili na posebnost invalidov. Knjižico so izdali s pomočjo tesnega sodelovanja IO, ki delujejo in opravljajo programe za to populacijo invalidov.
- Podoben projekt je bil izpeljan s podjetjem British Gas. Vsebina je bila plačevanje položnic, odpiranje trajnikov. Ponovno je Forum pripravil informacijo, ki jo je potem British Gas poslal vsem svojim komitentom, ki so imeli težave z razumevanjem uporabe tega plačilnega mehanizma. V obeh primerih vidimo, da je Forum deloval kot svetovalna institucija podjetjem za področje določene oblike invalidnosti.
- Trenutno teče projekt o elektronskem izvajanju javnih razpisov za delovna mesta. V Angliji in drugih razvitih državah se vedno več razpisov in postopkov izbire kandidata opravi v e-obliki. Na spletni strani podjetja je možno opraviti celoten postopek prijave za odprto delovno mesto. Velikokrat pa spletne strani podjetij niso opremljene z vso tehnologijo, ki bi omogočala invalidom različnih okvar enakopravno prijavljanje (velikost pisave na tistih straneh, opremljenost navodil takšnih strani z zvočnimi datotekami – avdio navodila za slepe, postopek prijavljanja je velikokrat časovno omejen, zaradi česar določeni invalidi z motorično oviranostjo težko časovno sledijo postopku). V ta namen so skupaj z Londonsko agencijo za razvoj (javna državna agencija) pripravili projekt, v okviru katerega so pripravili brošuro za delodajalce na kaj morajo biti pozorni pri oblikovanju spletnih strani, na katerih se bo izvedel postopek razpisa in prijavljanja, pripravili pa so tudi demonstracijsko spletno stran za prijavo na izmišljen razpis, ki upošteva vsa priporočila iz brošure.
- Projekt, ki je v zadnji fazi priprave je projekt za ugotavljanje standardov pri zaposlovanju invalidov. Standardi bodo pripravljene na takšen način, da bo lahko vsako podjetje s pomočjo vprašalnika ugotovilo v kolikšni meri zadovoljuje standarde za zaposlovanje invalidov in kaj mora storiti, da jih bo izpolnilo. Standarde pripravlja Forum v sodelovanju z univerzama v Cornelli in Brightonu. Pripravili bodo serijo vprašanj, tako za zasebni kot javni sektor, ki se bodo nanašala na prostore, tehnologijo, nadzor, management, itd. Univerzi bosta določili neodvisne »nadzornike«, ki bodo potem na terenu preverili, v kakšni meri posamezno podjetje resnično izpolnjuje, kar so obkrožili in trdili na osnovi vprašalnika. Pripravili bodo letno nagrado za podjetje, ki v tekočem letu najbolj izpolnjuje standarde o zaposlovanju invalidov. Cilj celotnega projekta ni ugotavljanje ali podjetja izpolnjujejo standarde za zaposlovanje invalidov z etičnega ali moralnega stališča, temveč gre za image podjetja v javnosti, v lokalni skupnosti, socialno odgovornost podjetja, javni profil podjetja.
- Eden od bodočih projektov je vezan na agencije za poklicno rehabilitacijo, ki v tem trenutku invalidu samo pomagajo najti zaposlitev, potem pa sta tako podjetje, kot invalid prepuščena drug drugemu. Forum se je povezal z Angleškim zavodom za zaposlovanje. Skupaj bosta pripravila vrsto izobraževanj, kako morajo tako agencija, invalid sam in delodajalec, sodelovati tudi po vzpostavitvi delovnega razmerja (spremljanje invalida, podjetja in agencije).
- Tudi angleška policija je podrejena DDA, kar pomeni, da mora biti njihova storitev (in s tem tudi prostori) dostopna za invalide. Forum je sedaj svetovalec policije in angleških zaporov za prilagoditev njihovih prostorov ter izobraževanje uslužbencev, ki se bodo srečevali z invalidi.
- Eno izmed bodočih in tudi delno sedanjih področij so mediji in ustavno zagotovljena pravica do dostopnosti informacij; tudi za invalide.

Miran Krajnc

ŠIKANIRANJE DELOVNIH INVALIDOV NA DELOVNEM MESTU

UVOD

Najpomembnejša človekova pravica invalidov je pravica do enakosti in invalidi so upravičeni do enakih človekovih pravic kot vsi drugi državljani.

V današnjem času družbe, ki se imajo za civilizirane, »sprejmejo« invalide medse, če so le-ti pripravljeni ali sposobni premagovati ovire, ki so neločljivo povezane z njihovimi »okvarjenimi« telesnimi in duševnimi zmožnostmi. Pomen »enakosti« in pogojev za to, da je posameznik lahko enakovreden »nam« je torej odvisen od tega, koliko je sposoben posnemati in se prilagajati okolju, v katerem živijo neinvalidi.

Z drugimi besedami, »mi« invalidom velikodušno priznavamo položaj »enakovrednih človeških bitij« pod pogojem, da »oni« sprejmejo naša družbena pravila. Vprašamo se ali to ne pomeni odrekanje pravice ljudem da so drugačni?

MOBBING ALI ŠIKANIRANJE?

Izvor besede mobbing najdemo v angleški besedi **mob**, ki pomeni »drhal, sodrga« oziroma glagolu **to mob**, ki pa natančneje opisuje dejanje mobbinga: »planiti na, napasti, lotiti se koga«.

Mobbing je nova krilatica, s katero označujemo intrige, psihoteror, zavistne trike sodelavcev na delovnem mestu. S tem izrazom povezujemo še dnevne šikane, intrige in psihološke vojne med sodelavci, ki so zaposleni v istem

podjetju. Kljub temu, da samo besedo »mobbing« pozna le malokdo, pa je t.i. mobbing – dejanjem v svojem delovnem življenju izpostavljen vsak četrti zaposleni.

V slovenščini bi lahko uporabili izraze, kot so trpinčenje, nadlegovanje ali nagajanje. Primerna se mi zdi beseda šikaniranje (»namerno povzročati nevšečnosti, neprijetnosti«), ki je sicer privzeta iz francoščine, a je mogoče iz nje izvajati tudi druge oblike, na primer šikana, šikanirati, šikanirani itd.

V strokovni literaturi najdemo tudi druge izraze: teroriziranje na delovnem mestu (ang. Bullying or psychological terror at the workplace), sovražno obnašanje na delu (ang. Hostile behaviors at work), poškodba (čustveno) na delovnem mestu (ang. Workplace trauma) oziroma psihološka agresivnost in čustveno nasilje (ang. Psychological aggressions and emotional violence).

DEFINICIJA

Šikaniranje je konfliktna komunikacija na delovnem mestu, pri čemer je delovni invalid v podrejenem položaju ter izpostavljen sistematičnim in dlje časa trajajočim napadom ene ali več oseb z namenom, da bi delovnega invalida, ki to občuti diskriminacijsko »izrinili iz sistema«. Šikaniranje je sestavljeno iz 45 tipičnih dejanj, ki naj bi se dogajala vsaj enkrat na teden v obdobju petih oziroma šestih mesecev.

RAZISKAVA

Raziskali smo ali delovni invalidi v Republiki Sloveniji ocenjujejo vzdušje na delovnem mestu kot dobro, ali prepoznajo šikaniranje v svoji delovni okolici; katera dejanja šikaniranja doživljajo delovni invalidi na delovnem mestu v Republiki Sloveniji; spol šikanerja; kdo je bolj izpostavljen šikaniranju na delovnem mestu – invalidne ženske ali invalidni moški.

V raziskavo smo vključili 340 delovnih invalidov iz vse Slovenije, ki so se udeležili Rehabilitacijskega programa Zveze delovnih invalidov Slovenije; od tega smo dobili vrnjenih in izpolnjenih 327 vprašalnikov.

V raziskavi so sodelovali posamezniki različne starosti; z

Udeleženci usposabljanja, Portorož, 29. - 30. 11 2005

najrazličnejših področij dela in z različno stopnjo izobrazbe. Odgovorilo je 155 moških in 172 žensk.

UGOTOVITVE

Pomanjkljivosti v organizaciji dela sprožijo pogoste konflikte, ki se pozneje lahko razvijejo v šikaniranje.

Delovni invalidi so večinoma nezadovoljni z delovno klimo in sicer tako zelo, da se bi že iz tega dalo sklepati, da pomanjkljivosti v organizaciji dela sprožijo pogoste konflikte, ki se pozneje razvijejo v šikaniranje.

V odgovorih, ki so jih navajali pri ocenjevanju vzdušja na delovnem mestu, je kar pet trditev, ki ne označujejo pozitivne delovne klime in jih je potrdilo več kot 50 odstotkov anketiranih.

Ugotavljamo, da je med delovnimi invalidi, ki so se udeležili Rehabilitacijskega programa Zveze delovnih invalidov Slovenije kar 77 odstotkov delovnih invalidov, ki doživljajo dejanja šikaniranja na delovnem mestu. Stopnja šikaniranih invalidnih žensk je nekoliko višja (81 odstotkov) kot stopnja šikaniranih invalidnih moških (72 odstotkov).

Šikaniranje delovnih invalidov na delovnem mestu delimo v napade na možnost izražanja (zmerjanje, jemanje besede, izmikanje stikom, dajanje nejasnih pripomb...), napade na socialne stike (ignoriranje, premeščanje daleč od drugih ...), napade na socialni ugled (opravljanje, norčevanje, oponašanje, spolno zblíževanje ...), napade na kakovost delovne in življenjske situacije (odvzete delovne obveznosti, dodeljevanje nesmiselnih nedostojanstvenih in podobnih nalog ...) in na napade na zdravje (fizično zlorabljanje, grožnje s fizičnim nasiljem, namerno povzročanje psihične škode ...).

Deset najpogostejših dejanj šikaniranja, ki jih doživljajo invalidni moški na delovnem mestu so:

Ogovarjanje za hrbtom; omejevanje možnost izražanja s strani nadrejenih; jemanje besede – poseganje v besedo; norčevanje iz telesnih hib/invalidnosti; napačno ocenjevanje delovnih naporov ali pa z namenom žaljenja; dodeljevanje vedno novih nalog – številčnejših kot ostalim sodelavcem; dodeljevanje nalog daleč pod nivojem sposobnosti; dodeljevanje nesmiselnih delovnih nalog; širjenje dvomljivih govoric; siljenje k opravljanju zdravju škodljivih nalog.

Deset najpogostejših dejanj šikaniranja, ki jih doživljajo invalidne ženske na delovnem mestu so:

Ogovarjanje za hrbtom; omejevanje možnost izražanja s strani nadrejenih; jemanje besede – poseganje v besedo; siljenje opravljanja nalog, ki negativno vplivajo na delavčevo samozavest; napačno ocenjevanje delovnih naporov ali pa

z namenom žaljenja; siljenje k opravljanju zdravju škodljivih nalog; dodeljevanje vedno novih nalog – številčnejših kot ostalim sodelavcem; dodeljevanje delovnih nalog daleč pod nivojem sposobnosti; širjenje dvomljivih govoric; norčevanje iz telesnih hib/invalidnosti.

Če pogledamo spol šikanerja, pri žrtvah obeh spolov opazimo, da je pri moških najpogosteje storilec moški in pri ženskah ženska; pa tudi, da ženske redkeje izvajajo dejanja šikaniranja nad moškimi.

Zanimivo je, da moški praviloma terorizirajo moške, ženske pa skoraj izključno terorizirajo ženske. Vendar pa so ženske za nianso bolj rizična skupina.

Tipična ženska dejanja šikaniranja so: opravljanje za hrbtom, smešenje šikaniranega, širjenje govoric, omejevanje možnosti komunikacije, norčevanje iz slabosti, indirektni namigi ter konstantne kritike.

Tipična moška dejanja šikaniranja so: stalno dodajanje novih delovnih nalog, prenehanje komuniciranja s šikaniranim, jemanje besede, dodelitev nalog, ki so očitno pod nivojem sposobnosti šikaniranega.

Zaposlene invalidne ženske so bolj izpostavljene šikaniranju kot zaposleni invalidni moški.

ZAKLJUČKI IN PREDLOGI

Šikaniranje delovnih invalidov na delovnem mestu negativno vpliva na delovno okolje in delovno storilnost posameznika. Pri posamezniku najprej nastanejo motnje koncentracije in spomina, sledijo krize osebnosti in samozavesti, nevroze, občutki izčrpanosti, ki se stopnjujejo do trajnega stanja prestrašenosti in depresij.

Raven komunikacije se premakne s poslovne na osebno, delovne strukture razpadajo. V organizaciji se zmanjšata kakovost in kvantiteta dela, pojavijo se neprijetni odnosi med zaposlenimi, poviša se fluktuacija in število odsotnosti z dela, podjetje začne izgubljati ugled ...

Med hujše posledice za podjetje gotovo sodi izguba delovnega časa, ki znaša od 10 – 52 odstotkov delovnega časa (od 48 minut do 4 ure in 16 minut), ki ga šikanirani porabijo za izogibanje novim dejanjem šikaniranja, za načrtovanje strategij proti šikanerju ali podoživljanju preteklih napadov. Razen tega šikaniranje negativno vpliva na delovno klimo, motivacija in produktivnost se zmanjšata, ljudje so manj kreativni in fleksibilni, zaradi česar se zmanjša stopnja inovativnosti.

Rezultati opravljenega raziskovanja so potrdili predpostavko,

---

da se je šikaniranje razširilo tudi nad delovnimi invalidi na delovnem mestu v Republiki Sloveniji in da ta pojav delovni invalidi še kar dobro prepoznavajo, čeprav se o njem ne govori ali pa zelo malo.

Vsekakor bi na ravni države in civilne družbe bila potrebna pravna ureditev problematike šikaniranja delovnih invalidov na delovnem mestu v Republiki Sloveniji in nenehno ozaveščanje o tem pojavu oziroma predstavljanjem problematike strokovni in širši javnosti; javne in organizacijske kampanje proti šikaniranju delovnih

invalidov na delovnem mestu, ki pomeni v modernem času preventivo; izobraževanje in treningi komunikacijskih veščin za delovne invalide in za osebe, ki delajo z invalidi; organiziranje pomoči za šikanirane delovne invalide (SOS telefon, skupine za samopomoč); izobraževanje vodstvenih delavcev (za obvladovanje konfliktov, za pravilno uporabo politike podjetja, za nove pristope k vodenju); spremembe v organizaciji dela, stilu vodenja ter zavarovanje socialnega položaja delovnega invalida.

mag. Tanja Hočevar,
Zveza delovnih invalidov Slovenije

NASTANEK, RAZVOJ IN OHRANJEVANJE IDENTITETE INVALIDSKIH ORGANIZACIJ IN NSIOS

Prepričan sem, da je potrebno uvodoma opozoriti na 18. pravilo Standarnih pravil OZN za izenačevanje možnosti invalidov, ki je vsebinsko posvečeno invalidskim organizacijam. Standarna pravila so bila sprejeta na 48. seji generalne skupščine OZN dne 20.12.1993 z resolucijo 48/96. V Standarnih pravilih so namreč zapisane osnovne človekove pravice invalidov in te služijo tudi kot osnova za novo Konvencijo OZN o pravicah invalidov, ki je v fazi priprave.

»Države naj priznajo pravico invalidskih organizacij, da predstavljajo invalide na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju.

Države naj tudi priznajo posvetovalno vlogo invalidskih organizacij pri odločanju o invalidskih zadevah.

1. Države naj vzpodbujajo ter ekonomsko in na druge načine podpirajo formiranje in krepitev invalidskih organizacij in nudijo podporo družinskim članom invalidov in/ali njihovim zagovornikom. Države naj priznajo, da morajo te organizacije imeti pomembno vlogo pri razvijanju invalidske politike.
2. Države naj vzpostavijo stalni dialog z invalidskimi organizacijami in zagotovijo njihovo sodelovanje pri oblikovanju vladne politike.
3. Vloga invalidskih organizacij bi lahko bila indentifikacije potreb in prioritete, sodelovanje pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju storitev in ukrepov, ki zadevajo

življenje invalidov, prispevanje k osveščanju javnosti in zavzemanju za spremembe.

4. Kot instrumenti samopomoči invalidske organizacije zagotavljajo in podpirajo možnosti za razvijanje spretnosti na različnih področjih, medsebojno pomoč in informiranje.
5. Invalidske organizacije bi lahko opravljale svetovalno vlogo na mnoge različne načine, kot npr. s tem da imajo stalno predstavništvo v vladnih agencijah, da imajo funkcijo v javnih komisijah in nudijo ekspertno znanje pri različnih projektih.
6. Svetovalna vloga invalidskih organizacij naj bo stalna, da bi bilo mogoče razvijati in poglobljati izmenjavo stališč in informacij med državo in organizacijami.
7. Organizacije naj bi imele stalne predstavnike v nacionalnem koordinacijskem odboru ali podobnih telesih.
8. Vlogo lokalnih invalidskih organizacij je potrebno razvijati in krepiti, da se zagotovi njihov vpliv na zadeve na nivoju lokalnih skupnosti. »

Povezovanje invalidov v Sloveniji pa ima bistveno daljšo zgodovino, kot so zapisane pravice invalidov v Standarnih pravilih OZN. Prve invalidske organizacije, ki so povezovale slepe, gluhe ali invalidne vojake imajo več kot 100 letno tradicijo delovanja. Te tri organizacije so prevladovale skoraj

vse do 60 let prejšnjega stoletja, ko so se v Sloveniji začele ustanavljati invalidske organizacije po konvergenčnih vzorih iz zahodnoevropskih držav (možno je npr. primerjati nastanek Združenja multiple skleroze Slovenije in združen multiple skleroze v ostalih državah EU, kakor tudi vseh drugih organizacij za različne vrste invalidov).

Vse invalidske organizacije delujejo na podlagi specifičnih potreb in načel, ki jih je že leta 1980 v obliki teoretičnih osnov podal Tone Brejc in so zapisana v leta 1990 sprejeti Konceptiji razvojne strategije invalidskega varstva v Sloveniji:

A) potrebe

- potreba po druženju s sebi enakimi (gregarni motiv)
- potreba po aktivnosti
- potreba po soupravljanju
- potreba po socialnih in ekonomski enakosti
- potreba po specifični pomoči

B) načela

1. organiziranja

- prostovoljnost
- interesna povezanost
- zadostna invalidnost
- odprtost
- vključenost
- javnost delovanja
- neprofitnost

2. delovanja

- humanitarnost
- aktivizacija
- normalizacija
- integracija

Ne glede na artikuliranje potreb invalidov v posameznih invalidskih organizacija pa je bilo popolnoma razumljivo, da so invalidske organizacije tekom časa vedno bolj čutile potrebno po artikuliranju skupnih potreb invalidov na vseh področjih življenja, kot naprimer človekove pravice invalidov, socialna politika, transport, telekomunikacije, dostop do grajenega okolja, univerzalni oblikovni standardi, raziskave in razvoj, izobraževanje, mladi, šport in zdravje, mediji, kultura, itd.

Konec 60. let je tako v okviru tedanje državne institucije z imenom Konferenca za rehabilitacijo invalidov v Sloveniji nastala izredno pomembna pobuda, ko se je takratnih 9 invalidskih organizacij (Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, Zveza slušno prizadetih Slovenije, Društvo mišično in živčno mišičnih obolelih Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, Društvo multiple skleroze Slovenije, Zveza

društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije, Zveza društev invalidov Slovenije, Zveza za rekreacijo in šport invalidov Slovenije, Zveza društev cvilnih invalidov vojne Slovenije) po letu 1970 povezalo v lastni koordinacijski odbor (vir Vprašanja in pojasnila ekologije dela, Pojasnila o usposabljanju in zaposlovanju invalidov – 4. posvet predsednikov in članov prvostopenjskih komisij, Ljubljana, 1980). Način in vsebina sodelovanja invalidskih organizacije se je skozi čas seveda spreminjal, a še vedno, tudi danes pod nazivom Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije igra ključno vlogo pri uveljavljanju invalidskih organizacij in pravic invalidov v slovenski družbi. Pomembno dejstvo je, da v tej obliki medsebojne povezave in delovanja od samega začetka sodelujejo samo predstavniki invalidskih organizacij kot subjektov civilne družbe, torej brez predstavnikov strokovnih, državnih in političnih institucij.

Ko se je Slovenija leta 1991 osamosvojila, je deset invalidskih organizacij podpisalo pogodbo o sodelovanju ter ustanovitvi in vsebini dela Sveta invalidskih organizacij Slovenije. V nadaljnih letih se je pokazala potreba po ureditvi področja delovanja invalidskih organizacij in potreba državnih institucij, da bi imele reprezentativne predstavnike invalidov za pogovore na področju izvajanja invalidskega varstva. Tako je Državni zbor RS 12.12.2002 sprejel zakon o invalidskih organizacijah, ki na svojem začetku v 4. členu zapiše pomembno zakonsko obveznost, da se morajo državni organi o vseh zadevah, ki se nanašajo na oblikovanje nacionalnih politik ter ukrepov za zagotavljanje enakih možnosti in enake obravnave invalidov, posvetovati z invalidskimi organizacijami.

Isti zakon v 25. in 26. členu določa, da lahko reprezentativne in druge invalidske organizacije, ki delujejo na državni ravni oblikujejo nacionalni svet invalidskih organizacij z namenom, da ob avtonomnosti vsake včlanjene invalidske organizacije usklajuje interese vseh invalidov in jih zastopa v dialogu med invalidskimi organizacijami in v dialogu s strokovnimi združenji, državnimi organi, javnimi institucijami ter drugimi javnostmi. V skladu s tem določilom so morale invalidske organizacije potrpežljivo počakati na praktično izvajanje ostalih določil zakona. Veliko časa od sprejema zakona je namreč poteklo, da so na pristojnem ministrstvu (Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve) začeli izdajati odločbe statusu invalidske organizacije, ki deluje na državni ravni ter odločbe o statusih reprezentativnosti posameznih invalidskih organizacij.

V letih 2002 do 2004 je takratni Svet invalidskih organizacij, ki je združeval 16 invalidskih organizacij, kot pridruženi član Evropskega invalidskega foruma (European Disability

Forum – EDF je reprezentativen glas invalidov v Evropi s sedežem v Bruslju) sodeloval v Pharovem projektu »Krepitev invalidskih organizacij v 10 državah pristopnicah EU«. Eden od zapisanih ciljev v tem projektu je bil tudi ustanovitev nacionalnih svetov invalidskih organizacij v omenjenih 10 državah, kar pa v primeru Slovenije ni bilo potrebno, ker so invalidske organizacije že bile povezane v SIOS. Kljub temu se je SIOS vsebinsko pridružil zapisanemu cilju ter na novo zapisal pogodbo o ustanovitvi in delovanju Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije v skladu z zahtevami zakona o invalidskih organizacijah. V začetnem roku podpisovanja pogodbe od 21.-28.2.2005 je 16 invalidskih organizacij podpisalo pogodbo o ustanovitvi in delovanju NSIOS. Do danes so se s podpisom aneksov k tej omenjeni pogodbi pridružile še dodatne 4 invalidske organizacije. Trenutno NSIOS združuje 20 invalidskih organizacij (Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, Društvo distrofikov Slovenije, Zveza delovnih invalidov Slovenije, Zveza paraplegikov Slovenije, SOŽITJE - Zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju, Združenje multiple skleroze Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza društev civilnih invalidov vojn Slovenije, Zveza za šport invalidov Slovenije, Društvo laringektomiranih Slovenije, Združenje invalidov – Forum Slovenije, Društvo revmatikov Slovenije, Zveza invalidskih društev ILCO Slovenije, Društvo paralizikov Slovenije, Društvo študentov invalidov Slovenije, Društvo VITA za pomoč osebam po nezgodni poškodbi možganov Slovenije, Društvo VIZIJA – PZS, »INVALID« - Zveza društev invalidov in oseb z invalidnostjo, Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – SONČEK), ki delujejo na državni ravni, od katerih ima 16 status reprezentativnosti. Tako je NSIOS z naštetimi 20 včlanjenimi invalidskimi organizacijami, ki v svojih 220 lokalnih društvih na področju cele Slovenije združujejo več kot 104.000 invalidov, nedvomno reprezentativni glas slovenskih invalidov. To potrjuje tudi polnopravno članstvo NSIOS v Evropskem invalidskem forumu, ki v skladu s svojim statutom iz vsake države EU vključuje samo en nacionalni svet, tisti nacionalni svet, ki združuje vse pomembne skupine različnih vrst invalidov ter številčno kvalificirano zastopa invalide v dotični državi EU.

V primerjavi z pogodbo SIOS je pogodba NSIOS posodobljena in usklajena s novimi smernicami invalidskega gibanja v svetu, Evropi in nenazadnje tudi v Sloveniji, ki so zapisane v različnih mednarodnih in domačih veljavnih dokumentih od Standardnih pravil OZN za izenačevanje možnosti invalidov, Madridske deklaracije, predlogu besedila Ustavne pogodbe EU, predlogu besedila Konvencije OZN za pravice invalidov, Ustave Republike Slovenije do slovenske zakonodaje in drugih strateških besedilih.

Poslanstvo NSIOS je uveljavljanje človekovih pravic invalidov, njihova polna vključenost in enakopravnost na vseh družbenih področjih. Z usklajevanje interesov vseh invalidov v državi ob upoštevanju značilnosti posameznih vrst invalidnosti in avtonomnosti vsake invalidske organizacije; z zastopanjem skupnih in posameznih interesov invalidov v civilnem dialogu med invalidskimi organizacijami, z državnimi in drugimi javnimi institucijami ter strokovnimi združenji in drugimi javnostmi; z zagovarjanjem državljske, politične, socialne, ekonomske in kulturne pravice invalidov, kakor jih opredeljujejo mednarodne konvencije, Standardna pravila OZN, pogodbe in smernice EU, predlog ustavne pogodbe EU, Madridska deklaracija, Ustava Republike Slovenije, slovenska zakonodaja in razvojna strategija invalidskega varstva; z zastopanjem interesov slovenskih invalidov v Evropskem invalidskem forumu (EDF), drugih mednarodnih institucijah in združenjih, želimo doseči: zagotavljanje enakih možnosti za invalide v družbi; uveljavljati načelo »ničesar o invalidih brez invalidov«; trajno, stabilno in avtonomno financiranje delovanja invalidskih organizacij iz namenskih javnih in drugih finančnih sredstev; vsestransko socialno vključenost invalidov ter njihovo socialno varnost in ohranjanje zdravja; pozitivno podobo invalidov in njihovih invalidskih organizacij v javnosti in medijih; ozavestiti javnost o invalidih in njihovih invalidskih organizacijah.

Ena od novosti v primerjavi s preteklim načinom sodelovanje invalidskih organizacij po pogodbi SIOS, je registracija pravne osebe NSIOS. Tega zakon o invalidskih organizacijah ne predvideva ali zahteva, vendar so članice zaradi možnosti črpanja dodatnih sredstev za doseganje zgoraj navedenih ciljev, uvidele, da se lahko samo pravna oseba prijavi na domače ali mednarodne javne razpise za financiranje svoje dejavnosti.

Vse naštetito je seveda samo popotnica za naše nadaljnjo delo, za zastopanje skupnih interesov invalidov in z gotovostjo lahko na osnovi trenutne organiziranosti in finančne situacije NSIOS trdim, da je NSIOS pri zastopanju skupnih interesov invalidov močan samo v toliko, kolikor so aktivne njegove članice.

Ob koncu bi rad glede na praznični decembrski čas zapisal še vzpodbudno misel Simona De Beauvoira, ki vas naj spremlja ne samo v letu 2006, temveč še dlje »Sreča je v tem, da živimo kot ves svet in vendarle kot nihče drug.«

Štefan Kušar,
glavni tajnik NSIOS

DIREKTORAT ZA INVALIDE V LETU 2005

UVOD

Številni dokumenti s področja invalidskega varstva poudarjajo, da morajo biti državne oblasti vzor in prve v oblikovanja ukrepov za zagotavljanje enakih možnosti za invalide in preprečevanje diskriminacije na podlagi invalidnosti. V Sloveniji, ki je po ustavi socialna država in zagotavlja pravico do enakosti pred zakonom v 14. členu ustave, aktivno sledimo tem priporočilom na vseh ravneh – v državnem zboru, vladi in resornem ministrstvu. Tako je v državnem zboru poseben odbor za delo, družino, socialne zadeve in invalide, na ravni vlade svet za invalide, v okviru ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pa je bil letos ustanovljen direktorat za invalide (v nadaljevanju: direktorat).

Direktorat je bil ustanovljen skladno s koalicijsko pogodbo o sodelovanju v vladi za mandat 2004 – 2008 v kateri je izrecno zapisano, da bo vlada v okviru ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ustanovila direktorat za invalide v katerem bodo združena vsa področja povezana z invalidi in invalidskimi organizacijami. V gradivih, ki so nastajala ob ustanavljanju direktorata je ministrstvu poudarjalo, da je njegova ustanovitev posledica politike invalidskega varstva, ki ima svoj temelj in podlago v vsem dogajanju po osamosvojitvi Slovenije leta 1991. Tako je na primer že v sklepu ob sprejetju koncepciji razvojne strategije invalidskega varstva, ki jo je sprejela Skupščina Republike Slovenije leta 1991 zapisano, da naj bi bil ustanovljen organ pri izvršnem svetu, ki mora imeti določene pristojnosti.

Ko članom Zveze delovnih invalidov predstavljam aktivnosti direktorata, je seveda treba najprej spregovoriti o temeljnih usmeritvah ministrstva na tem področju. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve si je - o tem je javno spregovoril minister na primer tudi na Nacionalnih informativnih dnevih v Portorožu - na invalidskem področju zastavilo naslednje cilje:

– uveljaviti sodobno definicijo invalidnosti, ki temelji na filozofiji človekovih pravic;

- oblikovati tako politiko, ki bo spoštovala že sprejete ukrepe, obenem pa bo izhajala iz političnih, gospodarskih in socialnih razmer 21. stoletja;
- na področju usposabljanja in zaposlovanja povečati možnosti za zaposlovanje invalidov tako na odprtem trgu dela kot tudi v posebnih organizacijah, v primerih, ko je to zaradi invalidovih posebnih potreb zanj /za njo najprimernejše;
- poskrbeti za večjo dostopnost grajenega okolja in komunikacij. Omogočiti večjemu številu invalidov samostojno bivanje, vzpodbujanje gradnje socialnih stanovanj, omogočanje življenja izven javnih zavodov. Ob tem je potrebno izpostaviti večjo dostopnost do informacij javnega značaja ter uresničevanje zakona o uporabi znakovnega jezika;
- omogočiti boljšo izobrazbo invalidov. Zagotoviti osnovno izobrazbo vsem otrokom s posebnimi potrebami, ne glede na vrsto ali stopnjo invalidnosti; omogočiti otrokom s posebnimi potrebami in njihovim staršem resnično možnost izbire izobraževalne ustanove, zagotoviti invalidom enake možnosti za izobraževanje kot njihovim ne-invalidnim vrstnikom;
- zagotoviti učinkovito skrb za zdravje – (re)habilitacijo in pripomočke ter opremo v skladu s potrebami invalidov - ni dopustno, da med posameznimi skupinami invalidov, glede na naravo, vrsto in izvor invalidnosti obstajajo bistvene razlike v zagotavljanju storitev in pripomočkov;
- spodbujati razvoj in pluralizacijo programov in izvajalcev. Pri tem bo ministrstvo posebej podpiralo razvoj nevladnega sektorja s poudarkom na samopomoči in samoorganiziranju;
- zagotoviti primerne denarne prejemke iz naslova invalidnosti, ki bodo omogočali invalidom enake možnosti in vzpodbujali njihovo vključevanje v družbo.

Ustanovitev direktorata je zato logična posledica na eni strani spoznanja o obsežnosti, kompleksnosti in zahtevnosti invalidske problematike, na drugi strani pa seveda tudi zavedanja, da brez posebne organizacijske oblike, ki bo

---

odgovorna za uresničitev – in koordinacijo in spremljanje - zastavljenih ciljev, ni možno pričakovati pozitivnih sprememb, ki bi se odražale ne samo v formalnem temveč predvsem v dejanskem zagotavljanju enakih možnosti za invalide!

PREDNOSTNE NALOGE V LETU 2005

Direktorat se je preoblikoval na ministrstvu iz sektorja za invalide in je pravzaprav začel delovati z imenovanjem vršilca dolžnosti generalnega direktorja, sredi meseca marca. Podlaga za naloge, ki naj bi jih opravil Direktorat v letu 2005, je dogovor iz koalicijske pogodbe o sodelovanju v vladi za mandat 2004 – 2008, kje je tudi zapisano, da bo ministrstvo zagotavljalo rehabilitacijske programe za vse skupine invalidov; namenjalo posebno pozornost dostopnosti do informacij, komunikacij in sodobnih tehničnih pripomočkov ter odstranjevanju grajenih ovir v okolju; in vzpodbujalo razvoj različnosti (pluralnosti) programov in izvajalcev s posebnim poudarkom na razvoju nevladnega sektorja.

V nadaljevanju predstavljamo nekatere ključne aktivnosti direktorata.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov je bil sprejet maja 2004, vendar se v praksi do konca leta 2004 še ni pričel izvajati, zato je Vlada spomladi 2005 predlagala spremembe in dopolnitve zakona s ciljem odpraviti nekatere nedorečenosti posameznih institutov zakona ali jih ustrezneje opredeliti. Spremembe zakona so bile objavljene 29. julija v Uradnem listu številka 72/2005. Pomembnejše dopolnitve zakona se nanašajo na strokovne delavce v zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanja invalidov; sestavo rehabilitacijskih komisij; definicije primernih delovnih mest, zaščitne zaposlitve, zaposlitvenega centra in podporne zaposlitve; pogoje za delovanje invalidskega podjetja; nadomestno izpolnitve kvote; merila za določanje subvencije plače; plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo ter plačila stroškov storitev v podporni zaposlitvi. Ravno tako pa velja opozoriti na spremembe zakona v tistih določbah, kjer se je zakon uskladil z določili zakona o delovnih razmerjih in zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Direktorat v jesenskih mesecih pospešeno pripravlja vse podzakonske akte potrebne za izvajanje zakona – Uredbo o določitvi kvote za zaposlovanje invalidov; Pravilnik o merilih za priznanje statusa invalida, merilih za priznanje pravice do zaposlitvene rehabilitacije in merilih za ocenjevanje zaposlitvenih možnosti invalidov; Pravilnik za določitev pogojev za ustanavljanje in delovanje zaposlitvenih centrov;

Pravilnik o merilih in postopkih za določitev subvencije plače; in Pravilnik o pogojih ustanavljanja, delovanja in nadzora v invalidskih podjetjih. Ravno tako pa je ministrstvo že objavilo javni natečaj za podelitev koncesij za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije – koncesijske pogodbe naj bi bile podpisane do konca decembra letos. Končno, direktorat sodeluje tudi pri pripravi Pravilnika o sestavi in načinu dela Komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi invalidu (po zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji), katerega začetek veljavnosti je vezan na uvedbo kvotnega sistema.

Druga pomembna naloga, ki jo je moral direktorat opraviti letos je priprava strategije "Dostopna Slovenija". Predlog strategije - pripravila jo je delovna skupina v kateri so sodelovali strokovnjaki, državni uradniki in invalidi - je bil poslan na vlado v začetku novembra, Vlada pa naj bi strategijo sprejela konec istega meseca. Strategija "Dostopna Slovenija", njene pomembnosti za življenje invalidov ni potrebno posebej pojasnjevati, ima sedem temeljnih ciljev: prvi cilj je zagotoviti odpravljanje grajenih in komunikacijskih ovir v obstoječih objektih v javni rabi in na javnih površinah; drugi cilj je senzorno oviranim invalidom je zagotoviti informacije v prilagojenih oblikah; tretji cilj je osebam z motnjami v duševnem razvoju nuditi potrebno pomoč pri razumevanju informacij in jih polno vključevati v družbena dogajanja; četrti cilj je zagotoviti dostopnost javnega transporta; peti cilj je zagotoviti dostopnost spletnih strani za gibalno in senzorno ovirane invalide; šesti in sedmi cilj pa sta vezana na spremljanje izvajanja strategije ter informiranje oziroma osveščanje javnosti. Seveda so pri vsakem cilju zapisani potrebni ukrepi, kdo so njihovi izvajalci, kako naj bi se financirali in do kdaj naj bi se tudi izvedli oziroma uresničili.

Tretje kar velja izpostaviti in je v povezavi tudi z zakonom o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov je sodelovanje pri oblikovanju programov za koriščenje sredstev Evropskega socialnega sklada (objavljena sta bila dva razpisa posebej za vzpodbujanje socialne vključenosti invalidov) in pri pripravi programov aktivne politike zaposlovanja za leto 2006. Pri slednjem je ta trenutek posebej pomembno sodelovanje direktorata, zavoda za zaposlovanje, sklada za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov in zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje pri pripravi programov za ohranjanje zaposlitve delovnih invalidov oziroma vzpodbujanje zaposlovanja brezposelnih delovnih invalidov.

Seveda je direktorat aktivno sodeloval pri pripravi vrste drugih predpisov, kot na primer zakona o zdravstvenem

varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ki naj bi uveljavil pravico slepih in slabovidnih do zdravljenja in rehabilitacije iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja). Kar veliko dela je bilo povezanega tudi z oblikovanjem sveta vlade za invalide, ki je bil sredi leta vendarle ustanovljen in se je do konca oktobra že sestel na treh sejah. Direktorat je aktiven tudi mednarodnem področju – izpostaviti velja samo pomembno direktivo EU o storitvah na notranjem trgu, kjer Slovenija opozarja in trdno zagovarja potrebo po izločitvi iger na srečo iz te direktive in seveda konvencijo OZN o pravicah za invalide! Ob koncu ne smemo prezreti, da je direktorat pripravil tri srečanja ministra za delo, družino in socialne zadeve z reprezentativnimi invalidskimi organizacijami, na katerih je tekla beseda o zelo pomembnih temah, kot na primer spremembi zakona o lastninskem preoblikovanju Loterije Slovenije in zakona o vojnih invalidov.

SKLEP

Invalidsko varstvo je kompleksno, obsežno in zelo zahtevno področje, ki zahteva veliko sodelovanja med invalidi, državnimi uradniki in strokovnjaki. Zato je delo direktorata na nek način kar lahko, saj dobiva neprestano ideje, podporo

in pomoč z več strani. Ob tem pa je seveda ravno zaradi tega še bolj zahtevno in neprestano podvrženo nadzoru in tudi kritiki! Če k temu dodamo še izzive, ki jih pred Slovenijo postavlja članstvo v Evropski uniji, globalizacija, potrebnost ekonomskih in socialnih reform in – kar bi moral napisati povsem na začetku – uveljavitev v predpisih, še bolj pa v vsakodnevnem življenju, spremenjenega 14. člena ustave, potem bodo naslednja leta za vse zaposlene v direktoratu predvsem možnost in izziv. Možnost samopotrjevanja in samouveljavljanja vsakega zaposlenega. Izziv kako uresničiti koalicijsko zavezo in zapisane ter v javnosti predstavljene temeljne cilje ministrstva! Izziv in možnost oziroma priložnost kako v Sloveniji, ki je na razvojnem razpotju, ko mora vzpostaviti drugačno razmerje med ekonomsko učinkovitostjo trga in socialno odgovornostjo posameznikov in partnerske države, uveljavljati sodobno, na človekovih pravicah temelječo, invalidsko politiko!

**mag. Cveto Uršič, generalni direktor
Direktorata za invalide, Ministrstvo za delo,
družino in socialne zadeve**

ZAKON O ZAPOSLOTITVENI REHABILITACIJI IN ZAPOSLOVANJU INVALIDOV IN UVEDBA KVOTNEGA SISTEMA

Leto 2006 bo prineslo na področje usposabljanja in zaposlovanja invalidov vrsto novosti: uvedbo kvotnega sistema, zaposlitvena rehabilitacija bo postala pravica in ne le možnost ter vrsta finančnih vzpodbud za pospeševanje zaposlovanja invalidov in ohranjanja delovnih mest za invalide. Pri tem bo pomembno vlogo odigral Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. V tem sestavku bomo predstavili novosti, ki jih prinaša Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI), kvotni sistem ter vzpodbude za zaposlovanje invalidov.

KAJ JE SKLAD RS ZA VZPODBUJANJE ZAPOSLOVANJE INVALIDOV?

Vlada Republike Slovenije je na podlagi ZZRZI dne 29. 7. 2005 sprejela Akt o ustanovitvi Sklada Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov (Sklad).

Sklad, katerega ustanoviteljica je Republika Slovenija, soustanoviteljica pa sta Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije ter Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, deluje od dneva registracije 8. 10. 2005 dalje.

KATERE SO NALOGE SKLADA?

Sklad bo odločal o pravicah in obveznostih invalidov in delodajalcev, predvsem pri subvencioniranju plač invalidov, stroških prilagoditve delovnega mesta, storitvah v podpornem zaposlovanju in drugih finančnih vzpodbudah.

Sklad bo zagotavljal vrsto finančnih vzpodbud in sicer:

- subvencije plač invalidom,
- plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo invalida,
- plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju,
- oprostitvev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zaposlenih invalidov,
- nagrade za preseganje kvote,
- letne nagrade delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov, druge vzpodbude na področju zaposlovanja invalidov in ohranjanje delovnih mest za invalide in druge razvojne vzpodbude

Ena prvih nalog, s katerimi se je spoprijel Sklad je zbiranje podatkov o delodajalcih, ki so po ZZRZI zavezani h kvoti. Pred uvedbo kvotnega sistema je namreč potrebno zajeti podatke o že zaposlenih invalidih skladno z Navodilom o izpolnjevanju obrazca prijave v zavarovanje za invalide (Ur.l. RS 10/05 in 43/05).

Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije bo Skladu mesečno posredoval podatke o delodajalcih in pri njih zaposlenih delavcih in invalidih. Na podlagi navedenega bo mogoče spremljati vse spremembe zaposlitve invalida, kot so sprememba zaposlitve in nova zaposlitev.

Ena izmed poglavitnih zadolžitev Sklada bo tudi izvajanje nadzora nad kvotnim sistemom.

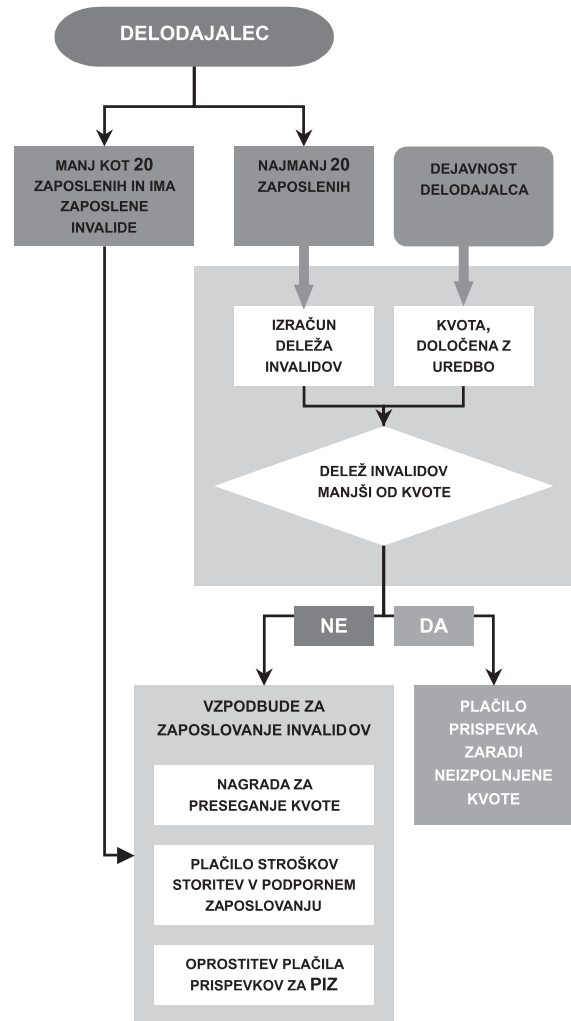
IN KAJ JE KVOTA?

Kvota je obvezni delež zaposlenih invalidov od celotnega števila zaposlenih pri posameznem delodajalcu glede na dejavnost, ki jo opravlja. Kvoto bo na predlog Ekonomsko socialnega sveta določila Vlada Republike Slovenije z Uredbo o višini kvote v posameznih dejavnostih, ki bo stopila v veljavo s 1. 1. 2006.

Kvota je glede na dejavnost delodajalca lahko različna, vendar ne more biti nižja od 2% in ne višja od 6% od skupnega števila zaposlenih delavcev.

KDO JE ZAVEZANEC ZA KVOTO?

Zavezanec za kvoto je vsak delodajalec, ki je pravna ali fizična oseba ali drugi subjekti kot so državni organ, lokalna skupnost ali tuja družba in so registrirani v Republiki Sloveniji in imajo najmanj 20 zaposlenih. Zavezanci niso

tuja diplomatska in konzularna predstavništva, invalidska podjetja, zaposlitveni centri.

Delodajalec, ki zaposluje več invalidov, kot je določeno s kvoto, in delodajalec, ki zaposluje manj kot 20 delavcev in ima zaposlene invalide, katerih invalidnost ni nastala kot posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni pri tem delodajalcu, sta upravičena do nagrade v višini 20 % minimalne plače za vsakega zaposlenega invalida nad predpisano kvoto.

Zavezanec, ki ne bo izpolnil predpisane kvote, bo dolžan mesečno ob izplačilu plač obračunati in plačati na TRR Sklada prispevek za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov v skladu s 65. členom ZZRZI, in sicer 70 % minimalne plače za vsakega invalida, ki bi ga moral zaposliti za izpolnitev predpisane kvote. Delodajalcu, ki ne bo izpolnil obveznosti, bo Sklad izdal pisni opomin in rok, do katerega bo zavezanec dolžan poravnati obveznosti skupaj z zakonitimi zamudnimi obrestmi. Če delodajalec v določenem roku še vedno ne bo plačal obveznosti niti ne bo dokazal, da ni zavezanec za plačilo, bo Sklad zadevo odstopil Davčnemu uradu Republike Slovenije v izterjavo.

Izračun kvote (prikaz na shemi)

Izračun kvote temelji na podatkih o številu vseh zaposlenih in številu zaposlenih invalidov pri delodajalcu na zadnji dan v mesecu.

100 vseh zaposlenih pri 6% kvoti = obveznost zaposlitve 6 invalidov

- Podjetje ima zaposlene 3 invalide, torej mu za izpolnitev kvote manjkajo 3 invalidi. Podjetje je zavezano k plačilu prispevka.
- Podjetje ima zaposlenih 7 invalidov. Kvoto presega za 1 invalida in je upravičeno do vzpodbud po ZZRZI.

PRESEGANJE KVOTE

Delodajalec, ki zaposluje več invalidov, kot je določeno s kvoto in delodajalec, ki zaposluje manj kot 20 delavcev in ima zaposlene invalide, katerih invalidnost ni nastala kot posledica poškodbe pri delu ali poklicne bolezni pri tem delodajalcu, je upravičen do nagrade v višini 20% minimalne plače mesečno za vsakega zaposlenega invalida nad predpisano kvoto.

KAJ ZZRZI PRINAŠA INVALIDOM?

Z izvajanjem ZZRZI se uresničuje Direktiva Sveta Evropske unije, št. 2000/78/EC, o urejanju splošne politike za enako obravnavo in zaposlovanje ter Resolucija o enakih možnostih zaposlovanja invalidov.

Z ZZRZI so predvidene nove možnosti zaposlovanja na zaščitene delovnih mestih v primerih, ko invalid ni zaposljiv na običajnem delovnem mestu. Druga oblika zaposlitve za invalida pa je podpora zaposlitev, ki pomeni zaposlitev invalida v običajnem delovnem okolju s strokovno in tehnično podporo invalidu, delodajalcu in delovnemu okolju. Podporne storitve invalidu in delodajalcu se zagotavljajo s svetovanjem in usposabljanjem, osebno asistenco, spremljanjem pri delu, razvojem osebnih metod dela in ocenjevanjem njegove delovne uspešnosti ter tehnično podporo s prilagoditvijo delovnega mesta in sredstev za delo.

Kvotni sistem v Evropi obstaja že vrsto let, za Slovenijo pa je to novost, ki prinaša v naš prostor nove možnosti in odgovornosti, tako za delodajalce kot tudi za invalide. Za uspešno implementacijo Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in z njim povezanega kvotnega sistema, bomo morali vsi udeleženci odgovorno izvajati svojo vlogo – tako delodajalci ter zaposleni in brezposelni invalidi kot tudi Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Vsekakor bomo morali slediti trendom v gospodarstvu in s tem spremembam na trgu delovne sile ter prilagajati vrste in načine vzpodbud za ohranjanje delovnih mest invalidov in njihovo zaposlovanje.

Želimo si, da vsem nam v polnosti uspe udejanjiti cilje ZZRZI in s tem omogočiti invalidom enakopravnejšo udeležbo na trgu dela ter večje možnosti za njihovo delovno in socialno vključenost.

Maruška Erbežnik, direktorica Sklada za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov

---

POMEN VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA V DELOVNIH OKOLJIH

Evropa je leta 2000 prestopila v obdobje znanja in tako postala »učeča se evropa«. Vseživljenjsko učenje je postalo vodilno načelo, ki mora do leta 2010 udejaniti svojo vizijo. Njegov namen pa je spodbuditi strategijo uvajanja vseživljenjskega učenja na individualni in institucionalni ravni ter na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Na mednarodnem nivoju omogoča in spodbuja tovrstni razvoj v okviru Evropskega socialnega sklada Pobuda Equal, katerega glavni cilj je zagotavljanje enakih možnosti na trgu dela tako za zaposlene kot iskalce dela in je hkrati del celostne strategije Evropske skupnosti. Pobuda Equal s transnacionalnim sodelovanjem preizkuša in pospešuje nove načine boja proti vsem oblikam diskriminacije in neenakosti na trgu dela. Slovenija v tej Pobudi izvaja ukrepe in aktivnosti, ki so sofinancirane s pomočjo Evropske unije in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter opredeljene v Enotnem programskem dokumentu oziroma Programa Pobude skupnosti Equal 2004-2006 za Republiko Slovenijo.

Od 23. junija 2005 deluje v Sloveniji v okviru PPS Equal 20 razvojnih partnerstev, potrjenih s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Razvojna partnerstva so vključena v 4 ukrepe oziroma teme, ki jih je od 9 delujočih v Evropski uniji izbrala Slovenija in sicer:

- ukrep 1: lažji dostop do trga dela in vrnitev nanj za tiste, ki imajo težave pri vključevanju
- ukrep 5: pospeševanje vseživljenjskega učenja in dobrih praks
- ukrep 8: zmanjševanje razlik med spoloma in podpiranje enakopravnosti med spoloma
- ukrep 9: podpora socialnemu in poklicnemu vključevanju prosilcev za azil.

RACIO SOCIAL, Zavod za razvoj socialnih in zaposlitvenih programov, je koordinator razvojnega partnerstva SINTEZA, ki se ukvarja s problemi vseživljenjskega učenja najbolj ranljivih zaposlenih v invalidskih podjetjih. Razvojno partnerstvo SINTEZA vključuje 11 partnerjev, ki so raznoliki po organizaciji, statusu, pa tudi po področjih svojega delovanja. Imajo izkušnje in znanja na različnih področjih:

izobraževanje mladine in odraslih, zaposlitvene in poklicne rehabilitacije, usposabljanje in izobraževanje ranljivih skupin, vodenje in predstavljanje invalidskega podjetja doma in v tujini, izobraževanje za osebnostni in profesionalni razvoj zaposlenih,...

Eden izmed enakopravnih partnerjev RP SINTEZA je Zveza delovnih invalidov Slovenije, ki kot nevladna organizacija zastopa interese najbolj ranljivih skupin ter v projekt potencialno vključenih ciljnih skupin.

Z mrežnim sodelovanjem in povezovanjem partnerjev na nacionalnem in transnacionalnem nivoju preizkušamo in vzpostavljamo pogoje za uveljavitev modela vseživljenjskega učenja, prilagojenega ranljivim skupinam v invalidskih podjetjih, s poudarkom na uporabi prilagojenih metod izobraževanja in usposabljanja informacijsko komunikacijske tehnologije.

Problemi funkcionalne nepismenosti so vedno večji tudi na delovnih mestih oziroma okoljih, ki se kažejo kot slaba spretnost branja, pisanja in računanja. Ukvarjanje s tovrstnimi problemi in spodbujanje vseživljenjskega učenja je glavni namen razvojnega partnerstva SINTEZA. Vendar motivacija posameznika ni dovolj. Potrebna bo tudi pozitivna klima ne samo »države« temveč tudi podjetij in podporno okolje za učenje težje zaposljivih oseb, ki niso konkurenčne in se borijo za ohranitev svojega delovnega mesta.

Usposabljanje in izobraževanje je dolgoročno najdonosnejša aktivnost, katere namen je, da se dopolni in izboljša znanje, spretnosti in veščine na osebnem, državljanskem, družbenem in zaposlitvenem vidiku posameznikovega življenja.

mag. Karmen Vodenik
RACIO SOCIAL - Zavod za razvoj socialnih in zaposlitvenih programov

---

POSEBNI SOCIALNI PROGRAMI, KI JIH IZVAJAJO DRUŠTVA INVALIDOV V LOKALNIH SKUPNOSTIH

UVOD

Društva invalidov pri Zvezi delovnih invalidov Slovenije delujejo že nad 35 let. S svojo aktivnostjo in delovanjem na lokalnem področju sledijo sporočilu Standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov, ki jih je leta 1993 sprejela Generalna skupščina Organizacije Združenih narodov.

Društvo invalidov je invalidska organizacija, ki je prostovoljna, nevladna, neprofitna in nepolitična organizacija, z jasno opredeljenim poslanstvom za določeno ciljno skupino. To jo uvršča med nepogrešljive dejavnike v demokratični družbi. Te njene značilnosti ji omogočajo, da se odziva na potrebe in interese članstva, da razvija take oblike delovanja, ki izhajajo iz potreb posameznika, konkretnega človeka v konkretnem okolju in vzpodbuja posameznika ter mu pomaga, da kar največ sam stori za sebe.

Skozi leta delovanja smo pri Zvezi delovnih invalidov Slovenije skupaj z 69 lokalnimi društvi invalidov, ki delujejo samo s prostovoljci – brez zaposlenih, opredelili naše delovanje kot **pet tematskih sklopov**, v okviru katerih društva invalidov v lokalnih skupnostih izvajajo nešteto posebnih socialnih programov.

I. Skrb za neodvisno življenje težkih in nepokretnih invalidov

Obisk in pogovor z nepokretnim oziroma polpokretnim invalidom o težavah, ki ga bremenijo. Težave so lahko samo psihične narave in s pogovorom lahko prostovoljci marsikdaj pripomorejo k izboljšanju počutja. Težave pa so lahko tudi resne, ki bremenijo invalide in so nastale zaradi slabe oskrbe, zaradi gmotnega položaja, zaradi neustreznih stanovanjskih razmer, zaradi pomanjkljive zdravstvene nege, zaradi slabe osebne nege, zaradi konfliktne situacije v družini. Prostovoljci lahko svetujejo in pomagajo poiskati strokovno pomoč.

Invalidu manjka najosnovnejših informacij, ker nima časopisov in ne revij, ki so drage in si jih ne more kupiti.

Odlična je zamisel, da se na sedežu društva zbirajo najrazličnejši časopisi in revije, ki se ob obiskih tudi ponudijo nepokretnim invalidom za branje.

Prostovoljni delavec lahko tudi obojestransko svetuje, kadar gre za zgladitev odnosov v ožjem socialnem okolju (družini). Vemo, da je občutljivost nepokretnih invalidov velikokrat večja od nas, ki smo pokretni. Na drugi strani pa je tudi dejstvo, da so svojci prav tako občutljivi, kadar njihovo vloženo delo in trud ni cenjen.

Veliko večji prostor pa imajo prostovoljci pri premagovanju psihičnih težav, ki izvirajo iz prizadetosti zaradi invalidnosti, bolezni. Tukaj je vseobsežna naloga, da pomagajo, da se invalid najde, torej da preostale fizične in psihične sposobnosti dobro koristi v vsakdanjem življenju.

Nekatera društva invalidov imajo organizirano neke vrste »mobilno enoto«, ki skrbi in nudi laično pomoč posameznim težkim, nepokretnim in osamelim invalidom tako, da jim dovažajo življenjske potrebščine za gospodinjstvo, zdravila; pomoč vključuje po potrebi tudi prevoz do zdravstvenih ustanov ali dnevne obroke na dom.

Poglavitni cilj srečanj je vzpostavljanje socialnih stikov preko druženja, doživljanje kulturno umetniških stvaritev in psihično sproščanje. Za težke in na voziček vezane invalide organizirajo prevoze in tako se lahko tudi najtežji družijo z drugimi, gibalno neoviranimi invalidi, pa v nekaterih primerih tudi z zdravimi soobčani, kar je z vidika vključevanja v življenje pri osamelih in vedno na dom vezanih invalidih izredno dragoceno doživetje. Oblike tega programa in številčnost so različne in so v razponu od piknika invalidov društva do večjih srečanj invalidov društev posamezne regije.

Zlasti za (težje) invalide in socialno ogrožene je potrebno v programih društev invalidov zagotoviti vsebine, za katere so kot specifična skupina v društvu invalidov prikrajšani, kar pomeni tudi njihovo integracijo v vsakdanje življenje.

Poklicno socialno delo ne more in nikoli ne bo moglo razvijati svoje dejavnosti v tolikšnem obsegu, da bi povsod, kjer ljudje živijo in delajo, preprečevalo nastajanje problemov in sodelovalo pri njihovem razreševanju.

Iz tega videnja je prostovoljno socialno delo, zlasti pri invalidih neprecenljive vrednosti. Izkušnje kažejo, da je mimo ustanov in na nepoklicni podlagi mogoče organizirati številne oblike skrbi za ljudi, ki včasih veliko bolj kot profesionalne, ustrezajo potrebam ljudi.

Naša naloga pri tem ni prevzemati delo, ki ga morajo opravljati institucije, ampak je delo naših prostovoljcev nujno, odzivnost na pomoč je hitrejša, zaradi dobrega poznavanja življenjskega okolja invalidnih oseb.

Ta posebni socialni program težkim in nepokretnim invalidom omogoča bolj aktivno sodelovanje in pripomore k odstranjevanju ovir; vzpodbuja invalida in njegovo družino k aktivnemu življenju in sožitju.

II. Prva osebna in socialna pomoč ter informiranje

Ta oblika dela je vsekakor temeljni subjekt in pomemben adut, s katerim društva invalidov posegajo na celotno socialno področje članov. Že nekaj let ga vztrajno razvijajo in razrešujejo najrazličnejšo problematiko, ki zadeva socialno in pravno varnost invalidov.

Vsebina programa se nanaša predvsem na pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pravice in dolžnosti iz delovnega razmerja in iz vsakodnevnih potreb ob komuniciranju z raznimi institucijami. (zavarovanci, invalidnost, invalidska pokojnina, dodatek za pomoč in postrežbo, stanovanjska razmerja, zdravstveno zavarovanje, oprostitev in olajšave,...). Pomoč pri manjših sporih med delodajalci in invalidi ter njihovimi pravicami, ki izhajajo iz zakona o delovnih razmerjih ter drugimi problemi kot so odhod in prihod na delo, preselitev delovnega mesta iz kraja v kraj, premestitev na drugo delovno mesto, odpuščanja, ipd.

V razgovoru z osebo v duševni stiski poizkušajo skupaj evidentirati konkretne probleme, ki pestijo prizadetega. Ne poizkušajo sami rešiti njegovih problemov ali vsiljevati svojih rešitev. Njihova laična pomoč je usmerjena predvsem v skupno iskanje možnih rešitev.

Informativna dejavnost se izvaja v obliki zloženek, glasila društva invalidov, internetne strani, telefonskega odzivnika z informacijami o dogajanju na društvu invalidov,...

Društvo vključuje svoje najtežje in osamele invalide v programe »Klic v sili« (rdeči gumb) ali »Life-line« program. Nekatera društva invalidov imajo tudi za osamljene in težje invalide na razpolago posebno telefonsko številko prostovoljca za nujne primere.

III. Pomoč invalidom za ohranjanje zdravja po težkih operativnih posegih ali po nastanku invalidnosti

Program obsega elemente rehabilitacijskega programa in pomoči invalidom po težkih operativnih posegih ali po nastanku invalidnosti. Vključuje lahko postoperativno dodatno zdravljenje invalidov v zdraviliščih, pomoč s prevozi na terapije, preventivna merjenja krvnega tlaka, organiziranje socialnih podpornih skupin in pomoč pri vključevanju v vsakdanje življenje.

Program obsega stacionarno zdraviliško več dnevno bivanje v slovenskih zdraviliščih ali eno ali dvodnevne kopalne dni s ciljem ohranjanja telesne in psihične kondicije. Na uporabnike deluje kopanje v zdraviliških bazenih in druženje preventivno in terapevtsko ter soustvarja normalnejše pogoje, da se lahko vsakodnevno vključujejo v življenje in delo. Poleg fizične rehabilitacije prispeva tudi k psihični, saj prav elementi druženja pomenijo tudi obliko integracije. Program poleg ohranjanja telesnega zdravja invalidov veliko prispeva tudi k psihičnemu uravnovešenju znotraj članov družine invalida, saj se v mnogih primerih izvaja kot družinska terapija. Z izvajanjem tega posebnega socialnega programa društva invalidov omogočajo invalidom ohranjanje in nadgrajevanje obstoječih sposobnosti (motorične, senzorne) ter podaljšanje življenjske dobe; skozenj si invalidi ohranjajo in ojačajo psihofizično kondicijo, ki je predpogoj za vstopanje v vsakdanje življenje in opravljanje vseh življenjskih funkcij.

IV. Ohranjanje psiho-fizičnih sposobnosti invalidov skozi rekreacijo in šport

Program vsebuje organizirano rekreacijo za posebne skupine invalidov, s katero se želi doseči boljša telesna kondicija in ohranitev zdravja, druženje v času pred in po organizirani telesni aktivnosti pa ojačuje medsebojne socialne vezi in daje občutek enakopravne vključenosti v družbo.

Program daje možnosti vključevanja invalidov po interesnih športnih dejavnostih, kot so streljanje, šah, kegljanje, pikado, balinanje, ribolov,... in pomeni rekreacijo za vsakogar – doseganje boljše telesne kondicije in ohranitev zdravja skozi različne rekreativne panoge (sprehodi, pohodi, planinarjenje, kolesarjenje, plavanje,...).

Program vključuje poseben vidik telesne aktivnosti v naravi, kjer so glavni terapevtski vzvodi sonce, voda in zrak, za duševno počutje pa barvitost in lepota narave in prijateljstva, ki nastanejo ob teh aktivnostih.

Geslo "NAZAJ K NARAVI" ni le moto v naravo zagledanih posebnežev, ampak postaja način življenja in razmišljanja širšega kroga ljudi, posebej pa še invalidov.

Rekreacija delovnih invalidov ima izredno pomembno vlogo pri integraciji delovnih invalidov v skupnost – je eden izmed vidikov normalizacije, ter je izredno pomemben faktor pri socializaciji, oblikovanju osebnosti, ter pri intelektualnem razvoju. Razvoj množične rekreacije je pomemben za ohranjanje psihofizičnega zdravja, zvišanje delovne storilnosti in vzpostavitve delovnih navad.

Program poteka v prostorih društev invalidov ali v najetih prostorih (telovadnice, balinišča, kegljišča,...). Invalidi v društvih invalidov v omenjenih športno – rekreativnih panogah izpopolnjujejo svoje sposobnosti in s tem ohranjajo svojo vitalnost in aktivnost, se družijo, sprostitjo in vključujejo v družbeno življenje.

V. Skrb za integracijo invalidov v kulturno in družbeno življenje

Program poteka v ustreznih prostorih – opravljajo se tiste vrste človekove aktivnosti, ki jih imenujemo tudi duhovna ustvarjalnost kot so literarno, likovno z različnimi materiali ali glasbeno ustvarjanje.

Izmenjava življenjskih in drugih izkušenj pri reševanju težav pomeni tudi psihično samopomoč, saj se ob pogovoru z drugimi zdi marsikatera težava takoj manjša in lažje rešljiva kot prej. Invalidi si na ta način ohranjajo in ojačajo

psihofizično kondicijo, ki je predpogoj za vstopanje v vsakdanje življenje in opravljanje vseh življenjskih funkcij.

Programi obsegajo različne vrste skupinskega ročnega dela in različnih spretnosti, razvitih celo do vrhunskih izdelkov.

Program je organiziran tudi kot bralna družčina, z njim preko »potujoče knjižnice« družstvo redno dostavlja knjige tistim invalidom, ki si jih sami ne zmorejo priskrbeti oziroma nimajo družine. Z branjem invalidi ohranjajo stik s kulturno dediščino in ožjim socialnim okoljem društva.

Pevski zbor je posebna kategorija aktivnega umetniškega ustvarjanja invalidov, dragocena pa je tudi zaradi tega, saj pesem združuje ljudi.

Vključevanje invalidov v posebni socialni program Skrbi za integracijo v kulturno in družbeno življenje je pomembna komponenta pri ohranjanju socialnih vezi, spodbujanju k sožitju; invalidom pomeni enakovredno vstopanje v kulturno in družbeno življenje skupnosti.

ZAKLJUČEK

Izvajanje posebnih socialnih programov usmerjenih na posebne značilnosti in potrebe posamezne skupine je oplemenitilo dejavnost invalidskih organizacij in predstavlja posebno značilnost le-teh. Tako delovanje presega individualni in skupinski interes, je istočasno tudi v javnem interesu, kar na svojstven način prispeva k udejanjanju družbenih ciljev na področju invalidskega varstva in h kvaliteti življenja invalidov, njihovi enakopravnosti in nediskriminaciji.

mag. Tanja Hočevar,
Zveza delovnih invalidov Slovenije